Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, Cilt 36, Sayı 2, Güz: 45 - 68, 2025
Copyright © 2025 anatolia
Bütün hakları saklıdır
ISSN: (Çevrimiçi: 2822 - 4647 - Baskı: 1300 - 4220)
https://doi.org/10.17123/atad.1613446

Kars Yerel Halkının Turizm Algısının Turizmi Destekleme Davranışına Etkisinde Sürdürülebilir Turizm Tutumunun Aracı Rolü: Karma Yöntemli Bir Araştırma

The Mediating Role of Sustainable Tourism Attitude in the Effect of Tourism Perception of Kars Local People on Tourism Support Behavior: A Mixed Method Research

Nezefet Havva KADİROĞLU, Alpaslan YÜCE*****

(Sorumlu Yazar) ** Dr., Bağımsız Araştırmacı, Yusuf Paşa Mah. Kazım Paşa Cad. No:103, 36100, Merkez, Kars.
ORCID: 0000-0001-8927-1939
E-posta: nhavva36@gmail.com

***Prof. Dr., Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 36100, Merkez, Kars.
ORCID: 0000-0002-4035-7528
E-posta: yucealp@gmail.com

MAKALE BİLGİLERİ

Makale işlem bilgileri:
Gönderilme tarihi: 5 Ocak 2025
Birinci düzeltme: 3 Nisan 2025
İkinci düzeltme: 12 Mayıs 2025
Üçüncü düzeltme: 16 Haziran 2025
Kabul: 18 Haziran 2025

Anahtar sözcükler: *Sürdürülebilir turizm, Turizmin algılanan etkisi, Turizmi destekleme davranışı, Karma yöntem.*

ÖZ

Bu çalışmada, Kars ilinde yaşayan yerel halkın turizmi destekleme davranışı üzerinde turizmin algılanan etkisinin belirlenmesinde sürdürülebilir turizm tutumunun aracı rolünü belirlemek ve yerel halkın turizmi destekleme davranışının nasıl arttırılacağını tespit etmek amaçlanmıştır. Araştırmada karma yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın nicel kısmında veriler anket formu aracılığıyla toplanarak parametrik testler ile analiz edilirken nitel kısmında ise yarı yapılandırılmış görüşme formu yardımıyla toplanmış ve içerik analizi ile analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda turizmin algılanan etkisinin turizm gelişimini destekleme davranışına etkisinde sürdürülebilir turizm tutumunun aracı role sahip olduğuna ve yöre halkının turizm gelişimini desteklemesi için neler yapılması gerektiğine ulaşılmıştır.

ARTICLE INFO

Article history:
Submitted: 5 January 2025
Resubmitted: 3 April 2025
Resubmitted: 12 May 2025
Resubmitted: 16 Haziran 2025
Accepted: 18 Haziran 2025

Key words: *Sustainable tourism, Perceived impact of tourism, Tourism support behavior, Mixed method.*

ABSTRACT

This study aims to determine the mediating role of sustainable tourism attitude in determining the perceived impact of tourism on the tourism support behavior of local people living in Kars province and to determine how to increase the tourism support behavior of local people. Mixed method was used in the research. In the quantitative part of the research, data were collected through a questionnaire form and analyzed with parametric tests, while in the qualitative part, data were collected with the help of a semi-structured interview form and analyzed with content analysis. As a result of the research, it was concluded that sustainable tourism attitude has a mediating role in the effect of the perceived impact of tourism on the tourism development support behavior and what should be done for the local people to support tourism development.

Makalenin kaynak gösterme şekli:

Nezefet Havva Kadiroğlu, N. H. ve Yüce, A. (2024). Kars Yerel Halkının Turizm Algısının Turizmi Destekleme Davranışına Etkisinde Sürdürülebilir Turizm Tutumunun Aracı Rolü: Karma Yöntemli Bir Araştırma, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi,* 36 (2): 45 - 68.

Bu çalışma, Nezefet Havva Kadiroğlu'nun Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde *"Turizm Algısının Turizmi Destekleme Davranışına Etkisinde Sürdürülebilir Turizm Tutumunun Aracı Rolü: Karma Yöntemli Bir Çalışma"* başlıklı tez çalışmasından üretilmiştir.

GİRİŞ

İnsanlar en eski çağlardan beri bir yerden bir yere seyahat etmektedir. Toplu taşıma araçlarının, büyük gemilerin icadından önce bireysel veya

küçük gruplar halinde gerçekleştirilen bu seyahatler zamanla yaşanan teknolojik gelişmelerin de etkisiyle büyük gruplar halinde gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Böylece kitlesel turizm hareketleri dünya turizm tarihi içerisinde yer almaya başlamıştır. Kitlesel turizm hareketleri büyük konaklama tesisleri, seyahat acenteleri ve büyük kapasiteli yeme-içme tesislerini beraberinde getirmiştir. Ancak yaşanan bu gelişmeler sonucunda turistik bölgelerde bozulmalar gözlenmiştir. Dolayısıyla yaşanan tahribata dikkat çekmek ve sahip olunan kaynakların korunması için "Sürdürülebilir Turizm" kavramı gündeme getirilmiştir.

Sürdürülebilir turizm, turistik bölgede yaşayan yerel halkın hayat kalitesini yükseltmenin yanı sıra, bölgeyi ziyaret eden turistlerin istek ve ihtiyaçlarına cevap verebilmek adına planlanmış bir kalkınma yöntemidir (Wan ve Li 2011). Kitle turizminden kaynaklı oluşan ziyanı engelleyebilecek bu turizm türü, gelecek nesillere ihtiyaçlarını karşılayabilecek kaynaklar bırakırken yerli halkın ve turizm sektörünün de kendi gereksinimlerini karşılayabilmesini hedeflemektedir (Farmaki 2015).

Sürdürülebilir turizmin hedeflerini gerçekleştirebilmesi için turizm paydaşlarının desteklemesi önemlidir. Turizm paydaşlarını Byrd (2003) "Turizm faaliyetlerini etkileyen ve bundan kendisi etkilenen işletmeler, yerel halk, çeşitli birlikler ve kamunun çeşitli kesimleri" olarak tanımlamıştır. Yerel halk turizmin yarattığı etkilerden en çok etkilenen paydaş olarak belirtilmektedir (Sharpley 2014). Turist ve yerel halk karşılaşmasını araştıran çalışmalar incelendiğinde sosyal değişim teorisinin kuramsal çerçeve içerisinde önemli bir yere sahip olduğu gözlenmiştir.

Wooldridge (2003) davranışsal modellerin farklı değişkenler kullanarak veya farklı bölgelerde test edilmesi ile açıklama gücünün arttırılabileceğini söylemektedir. Bu doğrultuda öncelikle çalışma sahası olarak belirlenen Kars yöresinde yapılan çalışmalar taranmış ve bahsedilen boyutta bir araştırmanın yapılmadığı gözlenmiştir. Sonrasında Kars yöresinin sürdürülebilir turizm potansiyeli araştırılmıştır.

Yapılan araştırmada "2023 Yılı Turizm Stratejisi Hedefleri" incelenmiş ve kış koridoru projeleri içerisinde Kars iline yer verildiği tespit edilmiştir. "On birinci Kalkınma Planı Turizm Özel İhtisas Raporu" içerisinde sürdürülebilir turizmin önemi vurgulanarak, sürdürülebilir turizmin gerçekleştirilebilmesi için yerel halkın turizme dahil edilmesinin hedefler içerisinde yer almasının gerekliliğinden bahsedilmiştir. Belirtilen bu raporlar Türkiye'nin turizme yaklaşımını gösteren niteliktedir. Bu sebeple konunun belirlenmesinde göz önünde bulundurulan etkenlerden olmuştur.

Araştırma sahası olan Kars ili incelendiğinde saha oluşum özellikleri bakımından dağ, plato, ova, vadi, göl, akarsu ve şelale gibi birçok unsuru bünyesinde barındırmaktadır. Bu nedenle kayak, trekking, hiking, dağcılık gibi doğaya dayalı turizm faaliyetleri için önemli bir potansiyel taşımaktadır (Demir 2017).

Sarıkamış Allahuekber Dağları ormanları bölgede en çok dikkati çeken bitki topluluğudur. Burada bulunan kayak tesisi ilçeyi kış turizm merkezi haline getirirken Sarıçam ormanları ile kaplı olan orman ise doğa turizmi, foto turizm, bitki inceleme turizmi ve trekking için ciddi bir potansiyel olduğunu ortaya koymaktadır (Korkusuz 2019). Yörenin kış turizm merkezi olan Sarıkamış ilçesinin su kaynaklarının fazla olması, tabii kaya sığınaklarının varlığı, geniş çayır ve ormanlık alanların bulunması ve av hayvanlarının bolluğu ile tarih boyunca insanların dikkatini çekmeyi başarmış bir bölge olma özelliğini göstermektedir (Kayserili 2020).

Çıldır Gölü yörenin bir diğer önemli turistik ürünüdür. Balık avlanma aktivitesi yaz aylarında tekne seferleri ile yapılabiliyorken kış aylarında buzun üstünde bulunan buzu kırarak yapılmaktadır. Dolayısıyla kış aylarında buz kırarak yapılan balık avlama aktivitesi başlı başına bir turistik çekicilik oluşturmaktadır (Korkusuz 2019).

Yukarıda belirtilen turizm ürünleri değerlendirildiğinde Kars ilinin önemli bir sürdürülebilir turizm potansiyeline sahip olduğu gözlenmiştir. Bununla birlikte Akis vd.'nin (1996) belirttiği üzere dünyanın değişik bölgelerinde yaşayan insanların, turizm algıları farklılık gösterdiği ve yapılan araştırmaların literatüre katkı sağlaması ve turizm paydaşlarına yol gösterici nitelikte

olabilmesi için her bölgenin yerel halkının algısı, tutumu ve destekleme davranışının kendi içinde araştırılarak sonuçları yorumlanması gerekliliği doğrultusunda hareket edilmiştir. Belirtilen sebepler araştırmanın önemini vurgularken çalışmanın amacını ise Kars'ta bulunan yöre halkının turizm etkilerine yönelik algısının turizmi destekleme davranışı üzerinde etkisinde sürdürülebilir turizm tutumunun aracı rolünü belirlemek ve yerel halkın turizmi destekleme davranışının nasıl arttırılacağını tespit etmek oluşturmaktadır. Araştırmanın yukarıda belirtilen genel çerçevesi doğrultusunda bundan sonraki bölümlerinde sırasıyla kavramsal çerçevesi ve hipotezlerin oluşturulma süreci, araştırmanın yöntemi, analizler ve bulgular, tartışma ve sonuç yer almaktadır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE HİPOTEZLER

Bu bölümde araştırmanın dayandırıldığı kuramsal alanlar aktarılmaya çalışılmıştır. Buna göre öncelikle, sürdürülebilir turizm tutumu tanımlanmıştır. Daha sonra sürdürülebilir turizm tutumunun yerel halkın turizm algısı ve turizmi destekleme davranışları ile olan ilişkisi ele alınmıştır.

Sürdürülebilir Turizm Tutumu

Sürdürülebilir turizm, turistik bir bölgede turistlerin, turizm sektörünün ve yerel halkın ihtiyaçlarını karşılarken gelecek nesillere de ihtiyaçlarını karşılayabilme imkânı sunmayı amaç edinen bir anlayışı ifade etmektedir (Kuhn 2007). Sürdürülebilir turizm, geniş zemine yayılan bir konu olması sebebiyle Birleşmiş Milletler Çevre Programı ve Dünya Turizm Örgütü (Birleşmiş Milletler Çevre Programı ve Dünya Turizm Örgütü 2005) tarafından hedefleri; ekonomik süreklilik, yerel kalkınma, istihdam kalitesi, sosyal eşitlik, ziyaretçi memnuniyeti, yerel kontrol, toplumsal refah, kültürel zenginlik, fiziki bütünlük, biyolojik çeşitlilik, kaynak etkinliği, çevre temizliği olarak belirlenmiştir.

Sürdürülebilir turizmin bir yörede gerçekleştirilebilmesi için uzmanlar tarafından gerekli görülen bir diğer etmen ise paydaşlar arasında yer alan yerel halkın katılımının sağlanmasıdır. Choi ve Murray (2010) tarafından yapılan araştırmada yöre halkının turizm gelişimine ve sürdürülebilir turizm tutumuna yönelik tutumlarının belirlenmesinde bir dizi değişkenler incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda tam toplum katılımının kritik bir şekilde önemli olduğuna ulaşılmıştır.

Sürdürülebilir Turizm Tutumu ve Turizmin Algılanan Olumlu / Olumsuz Etkileri İlişkisi

Dünyanın önde gelen endüstrilerinden biri olan turizmin sahip olduğu büyüme ivmesi onu dünyanın en hızlı büyüyen endüstrilerinden biri haline getirmiştir (Öztürk vd. 2015). Turizm bir bölgede gelişimini sürdürürken olumlu olduğu kadar olumsuz etkileri de söz konusudur. Turizmin olumlu etkilerinin ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel boyutlarda meydana geldiği gözlenmiştir (Ko ve Stewart 2002; Vargas-Sanchez vd. 2008; Long ve Kayat 2011; Okuyucu ve Somuncu 2012).

Turizm eğiliminin tarihsel süreç içerisinde kitle turizmine evrilmesiyle turistik bölgelerde taşıma kapasitesinin üzerinde kitleler halinde turistler ziyarete gelmektedir. Bu ziyaretler özellikle yılın belli dönemlerinde bölgede olumsuz ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel etkilere neden olabilmektedir (Choi 2003; Kuvan ve Akan 2005; Chen ve Chen 2010; Hançer ve Mancı 2017; Yeşilyurt ve Koçak 2018).

Sürdürülebilir turizm tutumu ve turizmin algılanan etkileri ilişkisini literatürde inceleyen pek çok çalışmaya rastlanmıştır. Bunlardan bir kısmının elde ettikleri sonuçlar aktarılmıştır. Nababan vd. (2021) çalışmasının sonucunda tüm paydaşların sürdürülebilir turizme yaklaşımının olumlu olduğu tespit edilmiştir. Obradovic vd. (2021) tarafından yapılan çalışmanın sonucunda yöre halkının sürdürülebilir turizme yönelik tutumunun olumlu yönde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Obradovic ve Stojanovic (2021) tarafından yapılan çalışmanın sonucunda Sırbistan'daki Gradac Nehri boğazının turizm planlamasına yönelik yöre halkının sürdürülebilir turizm tutumunun pozitif yönde evrildiği ve yöre halkının turizm düzenleme ve denetleme çalışmalarına ve karar alma sürecine dahil edilmesinin sağlanması gerektiği sonucuna varılmıştır. Hsu vd. (2019) tarafından hazırlanan çalışmanın sonucunda katılımcıların öncelikle ekonomik fayda elde ettikçe

sürdürülebilir turizmi desteklediği sonrasında çevresel sürdürülebilirlik boyutunun en fazla katılımın olduğu boyut olduğuna ulaşılmıştır. Keleş (2021) tarafından hazırlanan araştırmanın sonucunda yöre halkının turizm ile birlikte ortaya çıkan ekonomik etkilerin bilincinde olduğu ve geneli itibariyle turizmin ekonomik faydaları ile birlikte yöre halkının yaşam kalitesini yükselttiği sonucu ortaya çıkmıştır. Baltacı (2021) tarafından hazırlanan araştırmanın sonucunda yöre halkının çevresel tutumlarının, davranışsal rolleri üzerinde etkili olduğu ve sürdürülebilir turizm gelişimini de desteklemekte olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yusuf (2020) tarafından yapılan çalışmanın sonucunda yerel halkın turizme yönelik algısının en yüksek olduğu boyutun sosyal maliyet olduğu gözlenmiştir. Ayrıca yerel halkın turizm planlamasında söz sahibi olmadığı için "Doxey Kızgınlık Teorisi" ne göre turizme karşı kızgın olduğu görülmüştür. İncelenen çalışmalardan yola çıkarak aşağıdaki hipotez oluşturulmuştur.

H1: Turizme yönelik olumlu algının sürdürülebilir turizm tutumu üzerinde olumlu yönde ve anlamlı düzeyde etkisi vardır.

Sürdürülebilir Turizm Tutumunun Turizmi Destekleme Davranışı İlişkisi

Bir bölgede turizmin geliştirilebilmesi için birçok bileşenin bir arada bulunması gerekmektedir. Örneğin; destinasyonda yeterli bir turizm altyapısı olması gerekmektedir, sunulan turizm ürününün yeterince çekici olması, tanıtımının yapılabilmesi, yerel yönetimlerin bölgede turizmin gelişimine destek vermesi gibi. Bu liste uzatılabilir ancak bölgede sürdürülebilir turizmin olabilmesi için en önemli etken yerel halkın turizmi nasıl algıladığı ve destekleyip desteklemediğidir (Alaeddinoğlu 2008). Son yıllarda sürdürülebilir turizme yönelik farkındalığın artması ile yerel halk turist etkileşimi, yerel halkın turizmin etkilerine yönelik algıları, yerel halkın turizm aktivitelerine katılımı ve sağladığı destek gibi konular turizm alan yazınında oldukça yer verilmektedir (Doğan ve Sökmen 2021). Turist ve yerel halk karşılaşmasını inceleyen çalışmalar incelendiğinde sosyal değişim teorisinin büyük bir teorik katkı sağladığı gözlenmektedir. Homans'a (1961) göre sosyal değişim teorisi, bireyler ve gruplar arasında karşılıklı etkileşim meydana geldiği zaman maddi ve maddi olmayan kaynakların değişiminden ortaya çıkan sosyal etkileşime odaklanmaktadır. Dolayısıyla sosyal değişim teorisinin temelinde karşılıklı bir mübadele söz konusudur. Bu bağlamda yerel halkın turizme vermiş olduğu destek algıladığı fayda ile paralel bir şekilde ilerlerken, algılanan maliyet ile ters orantılı bir ilişki göstermektedir (Atsız 2021).

Sürdürülebilir Turizm Tutumu, Turizmin Algılanan Etkisi ve Turizmi Destekleme Davranışı ilişkisi

Sürdürülebilir turizm çok boyutlu yaklaşımla ele alınan bir kavramdır. Araştırmanın bu kısmında sürdürülebilir turizm, turizmin algılanan etkisi ve turizmi destekleme davranışlarını inceleyen araştırmalara ve sonuçlarına yer verilmiştir.

Ekici ve Çizel (2014) tarafından yapılan araştırma sonucunda araştırma sahası olan Kaş-Kalkan ve Manavgat-Serik bölge halklarının turizm gelişiminden sağladıkları fayda algısının artması ile birlikte memnuniyet düzeylerinin de arttığına ulaşılmıştır. Biçici (2013) tarafından yapılan araştırma sonucunda turizmden gelir sağlayan yerel halkın bölgede turizmin gelişmesinden ve turistlerden dolayı rahatsızlık duymadığını, gelir elde etmeyen yöre halkının ise bölgenin turizm açısından gelişmekte olduğunu belirttiği ve turizm işletmelerine yönelik tutumlarının nötr olduğu tespit edilmiştir. Boley (2013) yerel halkın turizm algısının sadece sosyal değişim teorisi ile sınırlandırılmasına bir cevap olarak Weber'in rasyonalite teorisinin dahil edilip edilemeyeceğini incelediği araştırma sonucunda yerel halkın turizme karşı tutumunu sadece ekonomik fayda elde etmekle sınırlandırılmaması gerektiği ve yerel halkın sahip olduğu farklı seviyelerde sürdürülebilir turizm tutumunun turizmi destekleme davranışı üzerinde etkisi olduğuna ulaşılmıştır. Lee (2013) Tayvan'ın güneybatısında bulunan sulak alan Cigu sakinleri üzerinde yaptığı araştırma sonucunda topluluğa bağlılığın algılanan faydalar ile doğrudan ve pozitif bir ilişki içinde olurken dolaylı ve pozitif olarak sürdürülebilir turizm gelişimine verilen destekle ilişkili ol-

duğu sonucuna ulaşılmıştır. Çiçek (2017) araştırma sonucunda Ege ve Marmara bölgesinde bulunan sakin şehirlerde yaşayan yöre halklarının turizme verdiği desteklerinin turizmin algılanan olumlu etkileri ve sakin şehir hareketine ilişkin yaklaşımları arasındaki ilişki düzeyinden etkilendiği ortaya çıkmıştır. Boğan ve Dedeoğlu (2018) tarafından hazırlanan araştırmada Alanya ve Sapanca'da yaşayan yöre halkının turizmin ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerine yönelik algılarını belirlemek ve bu algıları katılımcılardan elde edilen verilere göre demografik özelliklerini baz alarak karşılaştırmak amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda Alanya ve Sapanca bölgelerinde yaşayan yöre halklarının turizmin sosyal, ekonomik ve çevresel etkilerine yönelik algılamalarının birbirinden bazı noktalarda farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Bildin (2019) araştırma sonucunda Bozcaada yöre halkının turizmin bölgede yarattığı olumsuz etkilerine yönelik algısının olumlu çevresel etkilere oranla daha yüksek olduğuna varılmıştır. Boyacıoğlu (2019) tarafından hazırlanan araştırmanın sonucunda Yunanistan ve Bulgaristan'dan gelen turistlerin bölgede yarattığı etkilerinin yerel halk tarafından olumlu algılandığı tespit edilmiştir. Vatan ve Bildin (2020) tarafından hazırlanan araştırmanın sonucunda yöre halkının turistlerle etkileşim sıklığı ve Bozcaada'da yaşam süresi arasında ve turizmde çalışmış olması arasında ilişki bulunmuştur. Güneş (2014) yaptığı araştırma sonucunda yöre halkının turizme verdiği destek ile algıladığı pozitif ekiler arasında bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Boley vd. (2017) tarafından Amerika'nın Virginia eyaletinde üç ilçenin yerel halkının sürdürülebilir turizme yönelik tutumlarının önem-performans analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre üç ilçede de sürdürülebilir turizme aynı şekilde önem verdikleri fakat performans algılarının farklılık gösterdiği gözlenmiştir. Sonuçlara göre en yüksek performans gösteren ilçenin sürdürülebilir turizm algısının da en yüksek olduğu sonucuna varılmıştır Hançer ve Mancı (2017) Diyarbakır ilinde yapılan çalışmanın sonucunda bölgede gelişen turizm sektörünün yöre halkına olumlu anlamda katkılarının olacağı katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Güneş ve Alagöz (2018) Erzincan'da yaşayan yerel halkın turizme ve Erzincan turizmine yönelik algısını ölçmeyi amaçladığı çalışmada Erzincan yerel halkının turizmin bölgede yarattığı ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel etkilerini olumlu yönde algılamakta olduğu sonucu elde edilmiştir. Köleoğlu (2018) Gelibolu tarihi yarımadasında yaşayan yöre halkının turizmin etkilerine yönelik algılarını ortaya koymayı amaçladığı çalışmanın sonucunda Gelibolu tarihi yarımadasında yaşayan yöre halkının turizmin geliştirilmesi için istekli oldukları ve bölgede turistik faaliyetlerin geliştirilmesi için otel, lokanta gibi turizmle ilişkili tesislerin açılmasını destekledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Kodaş vd.'nin (2021) tarafından yapılan araştırmanın sonucunda yöre halkının turizme destek düzeylerinin ortalamanın üstünde olduğu sonucu tespit edilmiştir. İncelenen çalışmalardan elde edilen bulgulara dayanılarak araştırmanın aşağıdaki hipotezleri oluşturulmuştur.

H_2: Sürdürülebilir turizm tutumunun turizm gelişimini destekleme davranışı üzerinde olumlu yönde ve anlamlı düzeyde etkisi vardır.

H_3: Turizme yönelik olumlu algının turizm gelişimini destekleme davranışı üzerinde olumlu yönde ve anlamlı düzeyde etkisi vardır.

H_4: Turizme yönelik olumlu algının turizm gelişimini destekleme davranışı üzerinde etkisinde sürdürülebilir turizm tutumunun aracı rolü vardır.

Çalışmanın amacına ve geliştirilen hipotezlere uygun olarak Şekil 1'deki model oluşturulmuştur.

Araştırmanın amacı ve temel araştırma sorusu ile birlikte oluşturulan alt araştırma soruları aşağıda yer almaktadır.

Alt Araştırma Soruları;

1) Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik algısı ne düzeydedir?
2) Yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu ne düzeydedir?
3) Yerel halkın turizm gelişimine verdiği destek ne düzeydedir?
4) Turizmin etkilerine yönelik algı ile sürdürülebilir turizm tutumu arasında bir ilişki var mıdır?

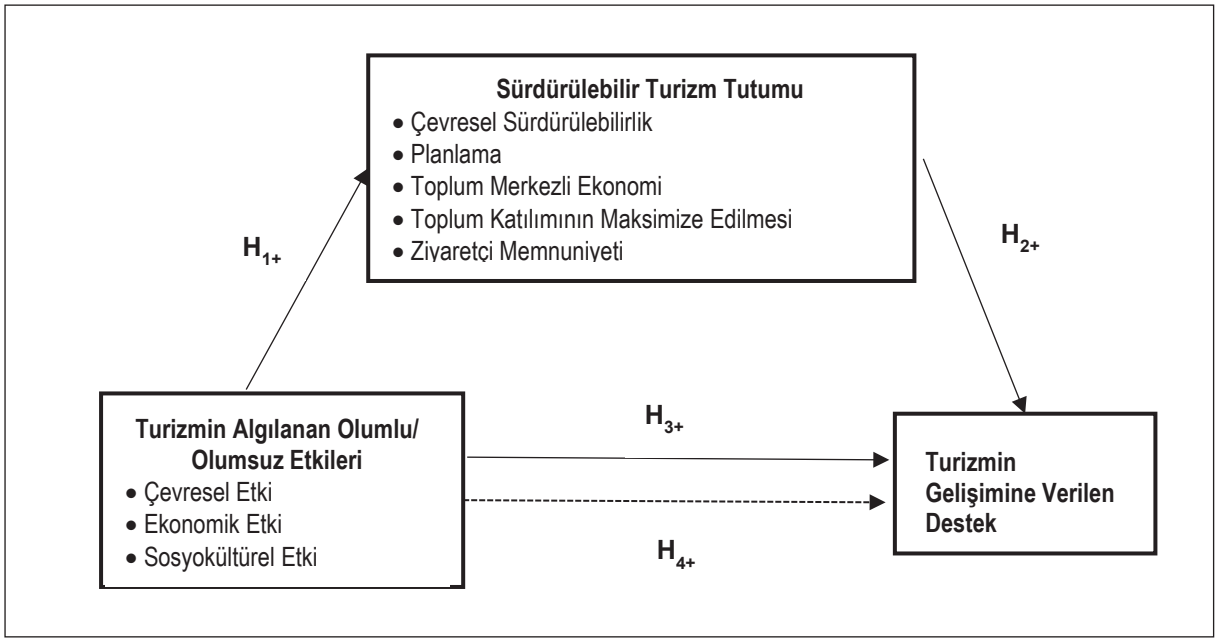

Şekil 1. Araştırma Modeli

5) Turizmin etkilerine yönelik algı ile turizm gelişimine verilen destek arasında bir ilişki var mıdır?
6) Sürdürülebilir turizm tutumu ile turizm gelişimine verilen destek arasında bir ilişki var mıdır?
7) Yerel halkın sürdürülebilir turizme yönelik tutumu nasıl değerlendirilebilir?
8) Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik algısı nasıl değerlendirilebilir?
9) Yerel halkın turizmi desteklediği (destekleme davranışı sergilediği) düşünülebilir mi?
10) Yerel halkın turizmi destekleme davranışı nasıl arttırılabilir?
11) Araştırmanın amacı özelinde nicel ve nitel analiz yöntemlerinden elde edilen bulgular birbirlerini desteklemekte midir?

YÖNTEM

Araştırma yöntemi belirlenirken öncelikle ulusal ve uluslararası alan yazın incelenmiş ardından temel problem sorusu ve bu temel problem sorusunu açıklayan araştırma soruları oluşturulmuştur. Araştırmanın temel problemini ve araştırma sorularını cevaplandırabilmek için elde edilmiş olan ikincil kaynakların yöntemleri incelenmiş ve karma yöntemin kullanılmasına karar verilmiştir.

Karma araştırma yönteminde nicel ve nitel araştırma yaklaşımları bir arada kullanılarak farklı bakış açılarıyla elde edilen bulguların bütünleştirilmesi amaçlanmaktadır (Teddlie ve Tashakkari 2015). Karma araştırma yönteminin ana dayanağı şöyledir; nitel ve nicel yöntemlerden sadece bir tanesi ile araştırma yapılması yerine her ikisini de kullanarak araştırma yapılıyor olması temel araştırma sorusu hakkında çok daha kapsamlı bir çözüm bulunabilmesini sağlar (Cresswell 2014).

Karma yöntem araştırmalarının temel özelliği, nicel araştırma yönteminde eksik kalan "derinlik ve ayrıntı" ve nitel araştırma yönteminde eksik kalan "genelleme ve tahmin" sonuçlarını elde etmede araştırmacıya alternatif bir seçenek sunuyor olmasıdır (Yıldırım ve Şimşek 2016). Çalışmanın nicel kısmında anket yöntemi ile elde edilen verilerle problemin çözümünde genelleme ve tahminlerde bulunabilmek, nitel kısmında ise yine problemin çözümünde kullanılmak üzere derin ve ayrıntılı veriye ulaşmak hedeflenmiştir.

Greene vd. (1989) ve Giannakaki'ye (2005) göre karma yöntem araştırmaları tasarlanırken gelişim, üçgenleme veya veri çeşitleme, tamamlayıcılık, başlangıç ve genişletme olmak üzere beş gerekçeden en az biri veya birkaçı ile gerekçelendirilmelidir. Yapılan araştırma üçgenleme, tamamlayıcılık ve genişletme gerekçelerine dayandırılmıştır. Bu çalışmada üç temel karma yöntem araştırma deseninden Eş zamanlı / paralel karma yöntem araştırma deseni kullanılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın nicel kısmında kullanılan ilgili anketin hazırlanması için öncelikle alanyazın taranmış, ölçüm araçları incelenmiştir ve en uygun ölçüm araçları belirlenmiştir. Ölçüm araçları belirlenirken ölçeklerin geçerlilik ve güvenilirlikleri kanıtlanmış olmasına dikkat edilmiştir. Araştırmada kullanılan ölçeklerin ölçüm araçlarının orijinal dilinin İngilizce olması sebebiyle ifadelerde oluşabilecek kültürel farklılıkların ortadan kaldırılabilmesi için ölçekler Türkçeye çevrilmiştir. Çevirilerde Brislin ve arkadaşları (1973) tarafından tavsiye edilen "hedef dile çeviri, ilk çevirinin değerlendirilmesi, kaynak dile geri çeviri, geri çevirinin değerlendirilmesi ve uzman görüşlerine başvurulması" aşamaları takip edilmiş ve yedi kişiden uzman görüşü alınarak son hali verilmiştir.

Yerel halkın turizm gelişimine yönelik algısını ölçmek için yapılan alan yazın taraması sonucunda Poudel ve arkadaşları (2016) tarafından geliştirilmiş olan "Turizmin Algılanan Etkisi Ölçeği" kullanılmasına karar verilmiştir. Ölçek altı boyuttan ve 45 sorudan oluşmaktadır. Ölçek 5'li Likert tipindedir (1- Hiç Katılmıyorum, 5- Tamamen Katılıyorum). Bu araştırmada pilot test sonucunda turizmin algılanan olumsuz etkileri boyutlarının çıkarılmasına karar verildiğinden üç boyutu kullanılmıştır. Bu boyutlar "Turizmin Algılanan Olumlu Ekonomik Etkileri", "Turizmin Algılanan Olumlu Çevresel Etkileri" ve "Turizmin Algılanan Olumlu Sosyo Kültürel Etkileri"dir.

Yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumunu ölçebilmek için yapılan alan yazın taraması sonucunda Sırakaya-Türk, Ekinci ve Kaya tarafından 2013 yılında yayınlanmış olan SUS-TAS ölçeğinin kullanılmasına karar verilmiştir. Ölçek yedi boyuttan ve 44 sorudan oluşmaktadır. Ölçeğin boyutları şu şekildedir; (Bir) sosyal maliyet, (İki) çevresel sürdürülebilirlik, (Üç) uzun dönem planlama, (Dört) ekonomik fayda, (Beş) ziyaretçi memnuniyetini sağlama, (Altı) toplum katılımının maksimize edilmesi, (Yedi) toplum merkezli ekonomi. Kullanılan ölçeğin içerisinden "sosyal maliyet" ve "ekonomik fayda" boyutları çıkarılmıştır. Çünkü araştırmada "Turizmin Algılanan Etkisi" ölçeği de kullanılması sebebiyle sorular benzerlik göstermektedir. Ölçek 5'li Likert tipindedir (1- Hiç Katılmıyorum, 5- Tamamen Katılıyorum).

Yerel halkın turizm gelişimine verdiği desteği ölçebilmek için yapılan alan yazın taraması sonucunda McGehee ve Andereck tarafından 2004 yılında yayınlanmış olan "Turizm Gelişimine Verilen Destek" ölçeğinin kullanılmasına karar verilmiştir. Ölçek tek boyuttan ve sekiz sorudan oluşmaktadır. Ölçek 5'li Likert tipindedir (1- Hiç Katılmıyorum, 5- Tamamen Katılıyorum).

Araştırmanın nitel kısmında "Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu" kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu araştırmacı tarafından ilgili alanyazın taranarak ve alanında uzman yedi kişiden görüş alınarak hazırlanmıştır. Hazırlanan form ile önce iki kişi üzerinde pilot test uygulanmıştır. Yapılan pilot test sonucunda anlaşılmayan veya anlam kayması olan soru ve ifadeler tespit edilerek düzenlenmiştir.

Pilot Test

Pilot test için öncelikle 100 anket toplanmış ancak yedi anketin geçersiz olması sebebiyle 93 anket ile analizler gerçekleştirilmiştir. Yapılan pilot test sonucunda "Turizme Yönelik Olumsuz Algı" alt boyutunda yer alan maddelerde katılımcılar tarafından algılanmasında sorunlar olduğu gözlenmiştir. Yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda da maddelerin faktör yük değerlerinin ,40'dan düşük olması, binişik maddeler ve ölçek güvenilirliğini düşürmesi sonucunda "Turizme Yönelik Olumsuz Algı" sorularının nihai analize dahil edilmemesi kararlaştırılmıştır.

Araştırma Örneklemi

Evren, araştırma probleminin saptandığı ve ortaya çıkan bu problemden çeşitli nedenlerle etkilenmiş bireyler, durumlar, fenomenler, olaylar ve olgular bütünü olarak tanımlanabilmektedir (Karasar 2015). Örneklem ise evreni temsil edecek nitelik ve nicelikte birimlerden oluşan gruba denilmektedir (Özdamar 2017). Araştırmanın nicel kısmında kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın nicel aşaması evrenini Kars ili sınırları içerisinde yaşayan 18 yaşını doldurmuş olan yerel halk oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubuna en az bir yıldır Kars'ta ikamet etmekte olan halk da dahil edilmiştir.

Araştırmanın örneklem büyüklüğü belirlenirken Kars ili nüfusu Kars valiliği resmi internet sitesinden yararlanılmıştır. 04.10.2022 tarihinde yer alan verilere göre Kars ili nüfusu 281.077'dir (www.kars.gov.tr). Bu rakam araştırmanın evren büyüklüğünü göstermektedir. Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2004) ve Ural ve Kılıç (2013) tarafından p≤,05 için belirlenen örneklem büyüklükleri tablosuna göre gerekli örneklem büyüklüğü 380 olarak belirlenmiştir. Ancak geçersiz ve eksik anketler olabilme ihtimaline karşın en az 500 anket toplanmasına karar verilmiştir. Sahada uygulanan anket toplama işlemi ile 700 anket toplanmıştır.

Elde edilen verilerden erkek katılımcı oranının (yüzde 54,7) kadın katılımcı oranından (yüzde 45,3) büyük olduğu ve yaş gruplarında en fazla katılımın yüzde 52 oranı ile 23-41 yaş aralığında olduğu gözlenmiştir. Eğitim düzeyinde ise yüzde 38,9 oranı ile lisans düzeyinde katılımcıların çoğunlukta olduğu gözlenmektedir. Meslek gruplarında yüzde 22,4 oranı ile diğer meslek gruplarından en fazla katılımın olduğu, ortalama aylık hane gelirinde katılımcıların yüzde 42,7 ile 5.501-11.002 TL çoğunlukta olduğu, katılımcıların yüzde 60,3'ünün doğum yerinin Kars olduğu, yüzde 78,6'sının temel geçim kaynağının turizm olmadığı ve yüzde 58,1'inin turizm gelişmesinden şahsi olarak ekonomik getirisi olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Araştırmanın nitel kısmında ise amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme yöntemi olasılık temelli olmayan bir örnekleme yaklaşımıdır. Yapılacak araştırmanın hedefine yönelik fazlasıyla bilgi edinilebilecek kaynakların seçilerek derinlemesine araştırma yapılmasına imkân veren bu yöntemde, belirli özelliklere sahip olan özel durumlarda çalışılmak istendiğinde tercih edilmektedir (Koç Başaran 2017). Amaçlı örneklemede çeşitli stratejiler ortaya konulmuştur. Bunlar içerisinde "Maksimum Çeşitlilik Örnekleme" yöntemi araştırmanın nitel kısmı örnekleme stratejisi olarak belirlenerek kullanılmıştır. Bu sebeple Kars ilinin turizm alanında yöneticilik yapan kurum müdürleri, otel müdürleri, ilgili STK başkanları, turizm işletme müdürleri veya sahipleri ile görüşülerek olabildiğince farklı görüşler elde edebilmek amaçlanmıştır.

Araştırmada Kullanılan İstatistiki Yöntemler

Araştırma karma yöntemli bir araştırma olması sebebiyle elde edilen nicel ve nitel verilerin analizinde kullanılan istatistiki yöntemler aşağıda detaylı bir şekilde anlatılmıştır.

Nicel Verilerin Analizi için Kullanılan İstatistiki Yöntemler

Nicel verilerin analizinde SPSS V25 ve AMOS V22 paket programları kullanılmıştır. Analizler yüzde 95 güven aralığı düzeyinde yapılmıştır. Araştırma modelinin test edilebilmesi için SPSS uyumlu SPSS Process Makro V4.2 (Andrew F. Hayes) programı kullanılmıştır. Bu doğrultuda ölçeklerin Açımlayıcı Faktör Analizi ve Doğrulayıcı Faktör Analizi ile yapı geçerlilikleri analiz edilmiş ve sonrasında bootstrap yöntemini esas alan regresyon analizi SPSS Process Makro programı yardımıyla araştırma modeli ve hipotezleri test edilmiştir. Tüm bu analizlerin yapılmasından önce verilerin normal dağılıma uygunluğu test edilmiştir. Ölçeklerin ortalamaları alınarak çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmıştır. Elde edilen veriler Tablo 1'de gösterilmektedir. Verilerin normal dağılım gösterdiğinin söylenebilmesi için ±1 değerlerinin arasında olması kabul edilen normal dağılım aralığı olarak değerlendirilse de ±2 aralığı da normal dağılım aralığı olarak kabul edilebilmektedir (George ve Mallery 2010).

Araştırmada her ölçek için öncelikle güvenilirlik ve geçerlilik analizleri yapılmıştır. Güvenilir-

lik, bir ölçeğin benzer durumlar altında istikrarlı ve tutarlı bir şekilde benzer veya aynı sonuçlar üretmesi durumu olarak tanımlanabilir (Hair vd. 2016'dan aktaran Altunışık 2022). Güvenilirlik sadece ölçeğe ait bir özellik değildir. Ölçek ve yapılan ölçüm sonucuna yönelik bir özelliktir. Ölçekle elde edilen bilgilerin kararlı özellik taşıdığına, yani tekrarlanan ölçümler yapıldığında aynı sonucun elde edileceğine güven duyulabileceğini göstermektedir (Ercan ve Kan 2004). Araştırmada güvenilirlik analizleri yapılırken Cronbach Alpha değerlerine bakılmıştır. Güvenilirlik analizi sırasında "Düzeltilmiş Madde Toplam Puan Korelasyon Sayısı" değerinin ,30'un altında kalmamasının gerekli olduğu bilinmektedir (Büyüköztürk 2009). Bu sebeple her bir ölçek için güvenilirlik analizleri yapılırken "Düzeltilmiş Madde Toplam Puan Korelasyon Sayısı" ,30'un altında kalan maddeler çıkarılarak güvenilirlik analizi tekrarlanmıştır. Yapılan analizlerde sürdürülebilir turizm tutumu ölçeği planlama alt boyutunda yer alan iki maddenin "Düzeltilmiş Madde Toplam Puan Korelasyon Sayısı" değerinin ,30'dan küçük olması sebebiyle analizden çıkarılmıştır. Maddeler çıkarıldıktan sonra analiz tekrarlanmış ve Cronbach Alpha değeri (,929) olduğu görülmüştür. Güvenilirlik analizleri sonucunda turizmin algılanan etkisi ölçeğinin (,934) ve turizm gelişimine verilen destek ölçeğinin (,891) değerleriyle çok güvenilir oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Geçerlilik, ölçme aracının ölçmeyi amaçladığı kavramı veya yapıyı başka herhangi bir kavram veya yapı ile karıştırmadan doğru olarak ölçebilme derecesidir (Baştürk vd. 2013). Ölçeklerin geçerliliklerine iki şekilde bakılabilir. Birincisi görünüş/yüzey geçerliliği, ikincisi yapı geçerliliğidir. Araştırmada kullanılan ölçeklerin yüzey geçerliliklerine bakılmıştır. Yüzey geçerliliğine bakılırken ölçekleri kapsayan anketin uygulanabilirlik, okunabilirlik, tutarlılık ve kullanılan dilin netliği açısından değerlendirmeler yapılmaktadır (Taherdoost 2016). Yapılan araştırmada anket formu, alanında uzman yedi kişi tarafından incelenmiş ve yapılan geri bildirimlere göre gerekli düzeltmeler yapılarak son şekli verilmiştir. Ölçeklerin güvenilirlik ve geçerlilik (yüzeysel geçerlilik) analizlerinden sonra yapı geçerliliği test edilmiştir. Yapı geçerliliğini test edebilmek için açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri yapılmaktadır (Baştürk vd. 2013).

Araştırmanın diğer adımında model test edilmiştir. Araştırma modelini test edebilmek için

Tablo 1. Normallik Testi Sonuçları

Değişkenler	*Çarpıklık (Skewness)*		*Basıklık (Kurtosis)*	
	İstatistik	*St. Hata*	*İstatistik*	*St. Hata*
Turizmin Algılanan Olumlu Etkisi	-1,243	,092	3,019	,185
Olumlu Çevresel Etki	-1,130	,092	1,401	,185
Olumlu Ekonomik Etki	-1,086	,092	1,962	,185
Olumlu Sosyokültürel Etki	-1,152	,092	2,535	,185
Sürdürülebilir Turizm Tutumu	-,954	,092	1,355	,185
Çevresel Sürdürülebilirlik	-1,405	,092	2,640	,185
Planlama	-,352	,092	-,145	,185
Ziyaretçi Memnuniyeti Sağlama	-1,415	,092	3,302	,185
Toplum Katılımının Maksimize Edilmesi	-,577	,092	-,241	,185
Toplum Merkezli Ekonomi	-1,136	,092	1,980	,185
Turizm Gelişimine Verilen Destek	-1,064	,092	1,033	,185

bootstrap yöntemini esas alan regresyon analizi yapılmıştır. Bootstrap yöntemi iki değişken arasındaki olası aracı etkinin istatistiki ölçümünde son yıllarda daha güvenilir bulunmuştur (Gürbüz ve Bayık 2018). Araştırma modelinde aracılık etkisi ölçülmeye çalışıldığından Hayes (2018) tarafından geliştirilen Process Makro kullanılarak yapılmıştır. Analizlerde bootstrap tekniği ile 5000 yeniden örneklem seçeneği tercih edilmiştir. yüzde 95 güven aralığında analizler yapılmıştır. Model dört seçilerek test edilmiştir.

Nitel Verilerin Analizi İçin Kullanılan İstatistiki Yöntemler

Nitel verilerin analizi yapılmadan önce verilerin geçerlilik ve güvenilirlikleri kontrol edilmiştir. Nitel verilerin geçerlilik ve güvenilirlik analizlerinin yapılması nicel veriler gibi değildir. Nicel verilerde yapılan istatistiki analizler sonucunda sayısal değerlere göre hareket edilmektedir. Ancak nitel verilerde geçerlilik ve güvenilirlik için farklı yaklaşımlar söz konusudur. Son zamanlarda nitel araştırmaların geçerlilik ve güvenilirliği sağlayabilmek için bazı ölçütler saptanmaya çalışılmakta ve ölçütlerin gerçekleştirilebilmesi için çeşitli önlemler alınmaktadır (Şener vd. 2017). Bu araştırmada da bahse konu olan ölçütler kullanılarak araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliği sağlanmıştır.

Görüşme formunun güvenilirliğini sağlayabilmek için Silverman (2018) tarafından önerilen metot kullanılmıştır. Önerilen metoda göre;

1. Görüşme formunun öncelikle pilot teste tabi tutulması,
2. Görüşmecinin nitel araştırma yöntemi ve analizleri hakkında eğitilmesi,
3. Mümkün olduğunca verilecek cevapların önceden belirlenmiş olması,
4. Verilen cevapların kodlanması esnasında kodlayıcılar arası güvenilirlik kontrolünün yapılması.

Görüşme formunun güvenilirliği sağlandıktan sonra araştırmanın geçerliliği ve geçerliliğini sağlayabilmek için dört temel ölçüt ve bu ölçütlerin uygulanabilmesi için birtakım önlemler alınmıştır. Alınan önlemler Tablo 2'de yer almaktadır.

Bu çalışmada nitel veri toplama aracı ile elde edilen veriler içerik analizi yöntemini kullanarak analiz edilmiştir. İçerik analizi yapılırken aşağıda belirtilen aşamalar takip edilmiştir.

- Verilerin düzenlenmesi (görüşme formları) -Ön Analiz,
- Verilerin (görüşmeler) kavramlar kullanılarak kodlanması,
- Kavramlardan /kodlardan sonra "temaların" (kodlar arası ilişkilerin) bulunması,
- Temalara ve kodlara göre verilerin düzenlenmesi,
- Temaların araştırma soruları altında organize edilmesi,
- Kod-temalara göre verilerin yorumlanması-örüntülerin anlaşılması,
- Nitel verilerin sayısal analizi,
- Bulguların yorumlanması/ araştırma sorularının cevaplanması,
- Raporlaştırılma.

ANALİZ VE BULGULAR

Araştırma sonucunda ulaşılan nicel ve nitel veriler yukarıda bahsedilen farklı yöntemler ile analiz edilmiştir. Bu kısımda "Nicel Analizlere Yönelik Bulgular" ve "Nitel Analizlere Yönelik Bulgular" olmak üzere iki başlık altında bulgulara yer verilmiştir.

Nicel Analizlere Yönelik Bulgular

Araştırmada elde edilen nicel verilere uygulanan analizler sonucunda elde edilen bulgular bu kısımda detaylı bir şekilde yer almaktadır.

Ölçeklere İlişkin Güvenilirlik ve Faktör Analizi Bulguları

Araştırmada 23 ifadeden oluşan Turizmin Algılanan Etkisi Ölçeği'nin (TAE) güvenilir olup olmadığı Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı hesaplanarak değerlendirilmiştir. "Düzeltilmiş Madde Toplam Puan Korelasyonu" değeri ,30'un altında olan değer olmadığından madde çıkarılmamıştır. Ayrıca TAE ölçeği üç alt boyuttan oluşmaktadır. Alt boyutlara teker teker bakılarak güvenilirlikleri incelenmiş ve hepsinin yüksek

Tablo 2. Çalışmanın Geçerliliği ve Güvenilirliği İçin Alınan Önlemler*

Ölçüt	*Strateji*	*Önlemler*
İç Geçerlilik (İnandırıcılık)	Çeşitlendirme (Kaynak çeşitlendirmesi)	Araştırmada veri kaynakları çeşitlendirilmiştir yani yapılan görüşmelerde farklı sektörlerden ilgili kişilerden görüşler alınmıştır.
	Uzman Görüşü	Araştırmanın nitel verilerinin değerlendirilmesi için alanında uzman kişilerden görüş alınmıştır. Uygulama alanı araştırmacı tarafından tanınmaktadır.
	Uygulama Alanını Tanıma Araştırmacının Geçmiş Deneyimi	Araştırmacının iki yıl turizm temalı bir Avrupa Birliği projesinde asistanlık yapıyor olması, Kars ili ve yerel halkı üzerinde geçmişte yaptığı araştırmalar sebebiyle konuya yönelik tecrübeye sahip olduğu düşünülmektedir.
	Bulguların Alanyazın ile Kıyaslanması	Araştırma sonucunda elde edilen bulgular alanyazın le karşılaştırılmıştır.
Dış Geçerlilik (Genellenebilirlik)	Detaylı Betimleme	Araştırmada elde edilen veriler; • Verilerin kodlanması, • Temaların bulunması, • Kodların ve temaların organize edilmesi, • Verilerin kodların ve temaların ışığında incelenmesi, • Bulguların ortaya konması ve yorumlanması adımları takip edilerek detaylı bir şekilde analiz edilmiştir.
	Amaçlı Örnekleme	Araştırmada örneklem grubu oluşturulurken amaçlı örnekleme yönteminde maksimum çeşitleme tekniği kullanılmıştır. Kars'ta turizmin farklı kollarında yer alan kişilerle görüşülerek farklı görüşler elde edilmeye çalışılmıştır.
	Katılımcı Sayısı	Görüşme yapılan katılımcıların sayıları ve demografik özellikleri belirtilmiştir.
	Veri Toplama Yöntemlerinin Uygulanışı	Veri toplama yöntemlerinin nasıl uygulandığı ve uygulama süresine araştırmada yer verilmiştir.
İç Güvenirlik (Tutarlılık)	Kavramsal Çerçeve	Araştırma yapılırken detaylı bir alanyazın taraması yapılmış ve kuvvetli bir kavramsal çerçeve kullanılmıştır.
	Farklı Uzman Teyitleri	Veri analizinde farklı uzmanlardan teyitleri alınarak hareket edilmiştir.
Dış Güvenirlik (Teyit Edilebilirlik)	Verilerin teyit edilebilirliği	Araştırma sürecinde toplanan tüm veriler ham halleri araştırmacı tarafından saklanmaktadır.
	Kodların açık olması	Araştırma sürecinde elde edilen kodların açık olmasına ve kod haritasında birbirleriyle olan ilişkilerinin sade ve anlaşılır bir şekilde gösterilmesine özen gösterilmiştir.
	Yöntemin açık olması	Araştırmanın nitel boyutunda kullanılan yöntem tüm aşamalarıyla detaylı bir şekilde anlatılmıştır.
	Araştırmanın Sınırlılık ve Potansiyel Etkileri	Yapılan araştırma sırasında karşılaşılan zorluklar ve sınırlılıklar ilgili başlıkta belirtilmiştir. Araştırmanın potansiyel etkileri araştırma yönteminde anlatılmıştır.

*Bu tablonun oluşturulmasında Göçmen (2021) ve Korucuk'tan (2021) esinlenmiştir.

derecede güvenilir oldukları sonucuna ulaşılmıştır. TAE ölçeğinin güvenilirlik analizi bulguları şu şekildedir; Olumlu Çevre Etkisi ,865, Olumlu Ekonomik Etki ,912, Olumlu Sosyo- Kültürel Etki ,869. Sürdürülebilir Turizm Tutumu Ölçeği'nin (STT) güvenilirlik analizi sonucunda Planlama boyutu 1. Maddesi ve Planlama boyutu 6. maddesinin düzeltilmiş toplam puan korelasyonun ,30'dan küçük olduğu gözlenmiştir. Bu sebeple bu iki madde ölçekten teker teker çıkarılarak güvenilirlik analizi tekrar yapılmıştır. Elde edilen bulgular; Çevresel Sürdürülebilirlik ,890, Planlama ,821, Ziyaretçi Memnuniyetini Sağlama ,883, Toplum Katılımının Maksimize Edilmesi ,887, Toplum Merkezli Ekonomi ,834 olarak elde edilmiştir. Dolayısıyla ölçeğin güvenilir olduğu söylenebilmektedir. Turizm Gelişimine Verilen Destek Ölçeği (DSTK) güvenilirlik analizi sonucunda "Düzeltilmiş Madde Toplam Puan Korelasyonu" değeri ,30'un altında olan değer olmadığından madde çıkarılmamıştır. Ölçek tek boyuttan oluşmaktadır. Cronbach Alpha değeri ,891 olduğuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ölçek yüksek derecede güvenilir bulunmuştur.

Ölçeklerin yapı geçerliliğinin tespit edilebilmesi için açımlayıcı faktör analizi (AFA) uygulanmıştır. "Turizmin Algılanan Etkisi" ölçeğine uygulanan AFA analizinde varimax rotasyonu uygulanmıştır. Ölçeğe AFA uygulanırken KMO-Barlett Testi sonuçlarına bakılmıştır. KMO değeri ,933; küresellik testi oranı ise ,000 olduğu görülmüştür. Bu değerler verilerin açımlayıcı faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir. Tabloda her bir maddeye ait faktör yükü ,40'dan yüksek ve maddeler üç faktör altında toplanmaktadır. Bu faktörler, "Olumlu Çevresel Etki", "Olumlu Ekonomik Etki" ve "Olumlu Sosyo-kültürel Etki" olarak adlandırılmıştır. Analizde faktör yükleri ,502 ve ,807 aralığındadır. Ayrıca ölçekte yer alan maddeler toplam varyansın yüzde 57,397'sini açıklamaktadır. Açımlayıcı faktör analizi ile elde edilen faktör yapısının uyumluluğu doğrulayıcı faktör analiziyle saptanmıştır. Bazı uyum iyiliği değerlerinin gerekli aralıkta olmaması sebebiyle maddeler arasında modifikasyonlar yapılmıştır. Modifikasyon sonrası uyum iyiliği değerleri Tablo 3'te verilmiştir.

"Sürdürülebilir Turizm Tutumu" ölçeğine uygulanan AFA analizinde varimax rotasyonu uygulanmıştır. Ölçeğe AFA uygulanırken KMO-Barlett Testi sonuçlarına bakılmıştır. KMO değeri ,932; küresellik testi oranı ise ,000 olduğu görülmüştür. STT ölçeğine açımlayıcı faktör analizi yapıldığında TK_7, TK_8, TK_9, TK_10, TK_11 maddelerinin binişik olmaları ve madde faktör yükleri ,40'ın altında olması sebebiyle alan uzmanlarının da görüşleri alınarak analizden çıkarılmasına karar verilmiştir. Gerekli madde çıkarma işlemleri yapıldıktan sonra her bir maddeye ait faktör yükünün ,40'dan yüksek olduğu ve maddelerin beş faktör altında toplandığı gözlenmiştir. Bu faktörler, "Çevresel Sürdürülebilirlik", "Ziyaretçi Memnuniyeti Sağlama", "Toplum Katılımının Maksimize Edilmesi", "Toplum Merkezli Ekonomi" ve "Planlama" olarak adlandırılmıştır. Analizde faktör yüklerinin ,504 ve ,814 aralığında değerler aldığı gözlenmiştir. Ayrıca ölçekte yer alan maddelerin toplam varyansın yüzde 64,193'ünü açıkladığı gözlenmiştir. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen faktör yapısının uyumluluğu doğrulayıcı faktör analiziyle saptanmıştır. Bazı uyum iyiliği değerlerinin gerekli aralıkta olmaması sebebiyle maddeler arasında modifikasyonlar yapılmıştır. Modifikasyon sonrası uyum iyiliği değerleri Tablo 3'te verilmiştir.

Turizm gelişimine verilen destek ölçeğine uygulanan AFA analizinde varimax rotasyonu uygulanmıştır. Ölçeğe AFA uygulanırken KMO-Barlett Testi sonuçlarına bakılmıştır. KMO değeri ,874; küresellik testi oranı ise ,000 olduğu görülmüştür. Bu değerler verilerin açımlayıcı faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir. Ölçeğe uygulanan AFA sonucunda her bir maddeye ait faktör yükünün ,40'dan yüksek olduğu ve tek bir faktör altında toplandığı görülmektedir. Bu faktör "Turizmin Gelişimine Verilen Destek" olarak adlandırılmıştır. Analizde faktör yüklerinin ,720 ve ,782 aralığında değerler aldığı gözlenmiştir. Ayrıca ölçekte yer alan maddelerin toplam varyansın yüzde 56,723'ünü açıkladığı gözlenmiştir. Açımlayıcı faktör analizi ile elde edilen faktör yapısının uyumluluğu doğrulayıcı faktör analiziyle saptanmıştır. Bazı uyum iyiliği değerlerinin gerekli aralıkta olmaması sebebiyle

Tablo 3. Uyum İndeksi Sonuçları

İndeksler	*Kabul Edilebilir Uyum*	*İyi Uyum*	*Turizmin Algılanan Etkisi*	*Sürdürülebilir Turizm Tutumu*	*Turizmin Gelişimine Verilen Destek*
CMIN / DF	3 <x^2 /sd ≤ 5	0 <x^2 /sd ≤ 3	3,751	2,880	4,491
RMR	<,1	0≤RMR≤ ,05	,035	,035	,019
CFI	,90 <CFI≤ ,94	,95 <CFI≤ 1	,931	,945	,984
IFI	,90 <CFI≤ ,94	,95 <CFI≤ 1	,931	,946	,984
TLI	,90 <CFI≤ ,94	,95 <CFI≤ 1	,920	,939	,965
RMSEA	,05≤ RMSEA ≤,08	0≤ RMSEA ≤ ,05	,063	,052	,071

maddeler arasında modifikasyonlar yapılmıştır. Modifikasyon sonrası uyum iyiliği değerleri Tablo 3'de verilmiştir.

Model ve Hipotez Testlerinden Elde Edilen Bulgular

Araştırma modelini test edebilmek için bootstrap yöntemini esas alan regresyon analizi yapılmıştır. Hipotezlerin kabulünde veya reddedilmesinde model testi sonucunda elde edilen verilere göre karar verilmiştir. Model analizinden elde edilen sonuçlar ve Hipotez "Kabul" –"Red" tablosu aşağıda yer almaktadır.

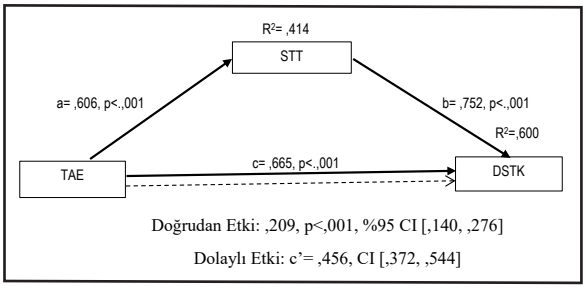

Şekil 2. Araştırma Modeli ve Hipotez Testleri Sonuçları

Model üzerinde verilen bulgulara göre *Turizmin Algılanan Etkisinin Sürdürülebilir Turizm Tutumunu* pozitif yönde ve anlamlı düzeyde etkilediği (B=,606; p<,001) sonucuna ulaşılmıştır. *Sürdürülebilir Turizm Tutumunun Turizm Gelişimini Destekleme Davranışını* olumlu yönde ve anlamlı düzeyde etkilediği (B=,752; p<,001) sonucuna ulaşılmıştır. *Turizmin Algılanan Etkisinin Turizm Gelişimini Destekleme Davranışını* olumlu yönde ve anlamlı düzeyde etkilediği (B=,209; p<,001) sonucuna ulaşılmıştır. *Turizmin Algılanan Etkisinin Turizm Gelişimini Destekleme Davranışı* üzerinde etkisinde Sürdürülebilir Turizm Tutumunun aracı role sahip olduğu (B= ,456; p<,001) gözlen-

Tablo 4. Hipotez Testi Sonuçları

Hipotezler	*Kabul/Red*
H_1= Turizme yönelik olumlu algının sürdürülebilir turizm tutumu üzerinde olumlu yönde ve anlamlı düzeyde etkisi vardır.	*Kabul*
H_2: Sürdürülebilir turizm tutumunun turizm gelişimini destekleme davranışı üzerinde olumlu yönde ve anlamlı düzeyde etkisi vardır.	*Kabul*
H_3: Turizme yönelik olumlu algının turizm gelişimini destekleme davranışı üzerinde olumlu yönde ve anlamlı düzeyde etkisi vardır.	*Kabul*
H_4: Turizme yönelik olumlu algının turizm gelişimini destekleme davranışı üzerinde etkisinde sürdürülebilir turizm tutumunun aracı rolü vardır.	*Kabul*

Tablo 5. Nitel Analiz Sonucunda Elde Edilen Tema / Kategori/ Kod / Alt Kodlar / Frekanslar Tablosu

Tema	*Kategori*	*Kod*	*Alt Kod*	*Frekans*
Yerel Halkın Sürdürülebilir Turizm Tutumu	Yapıcı ve Olumlu	Toplumun Tüm Kesimleri Turizmden Fayda Elde Ediyor	-	2
		Turizm İşletmelerinde Yöreden İstihdam Sağlanmakta	-	4
		Yöre Halkı Ziyaretçi Memnuniyetini Önemser (3)	Halkın Turistlere Misafirperver Yaklaşımı (1)	4
		Yöre Halkı Farklı Turizm Çeşitleri ile İlgilenmekte	-	2
		Yöre Halkı Sosyo-Kültürel Sürdürülebilirliği Önemser	-	3
	Zayıf ve Bilinçsiz	Turizmin Alt Sektörlerinde Eksiklikler (1)	Turizm Alt Sektörlerinde Hizmet Kalitesi Düşük (2)	3
		Yöre Halkı Ziyaretçi Memnuniyetini Önemsemiyor	-	7
		Yöre Halkı Çevresel Sürdürülebilirlik Konusunda Yetersiz	-	4
		Yöre Halkı Kültür Varlıklarını Korumuyor	-	3
		Halkın Turizm Bilgisi Eksik	-	3
Yerel Halkın Turizmin Algılanan Etkisi	Turizmin Etkilerinin Farkında Değil	-	-	6
	Turizmin Algılanan Olumlu Etkisi	Yöre Halkının Turiste Gösterdiği Misafirperver Davranışlar	-	1
		Unutulan Gastronomi Bilgisi Tekrar Gündeme Geldi	-	2
		Turizm Sayesinde Şehir Gelişmekte	-	1
		Yöresel Ürünlere Bağlılık Arttı	-	1
		Olumlu Ekonomik Etki (2)	Gelir Tabana Yayılıyor (2)	16
			Ekonomik Kazanç Elde Edilmesi (8)	
			Halk için Yeni Bir İstihdam Alanı Oluşması (2)	
			İşletmelerde Oluşan Toplu Hareket Etme Düşüncesi (2)	
		Olumlu Sosyo-Kültürel Etkiler (1)	Şehirde Yaşanan Kültürel Hareketlilik (1)	5
			Halkın Yörenin Kültürel Değerleri Hakkında Bilgisi Arttı (1)	
			Unutulmaya Yüz Tutan Kültürel Değerler Ortaya Çıktı (2)	
		Olumlu Çevresel Etki (1)	Kırsal Kesim Turizme Dahil Edilmeli (1)	2
	Turizmin Algılanan Olumsuz Etkisi	Olumsuz Çevresel Etkiler	-	1
		Turizmde Tekelleşme Görülmesi	-	1

Tablo 5. Nitel Analiz Sonucunda Elde Edilen Tema / Kategori/ Kod / Alt Kodlar / Frekanslar Tablosu (Devam)

Tema	*Kategori*	*Kod*	*Alt Kod*	*Frekans*
		Olumsuz Sosyo-Kültürel Etkiler (1)	Halk Üzerinde Yarattığı Kültürel Erozyon (1)	2
		Olumsuz Ekonomik Etki	İşletmelerin Haksız Rekabet Ortamı Yaratması (1)	4
			Şehrin Pahalılaşması (1)	
			Fiyatlarda Yaşanan Artış (2)	
Yerel Halkın Turizmi Destekleme Davranışı	Olumlu Yönde	Turizmin Yarattığı Ekonomik Kazancın Farkına Vardı	-	6
		Misafirperver Davranışlar Sergiler	-	4
		Yöre Halkının Turizme Güvenmesi	-	1
		Turistik İşletme Sayılarının Artması	-	1
		Şehirde Bulunan Turistik Yerlerin Kalabalıklaşması	-	1
		Ziyaretçi Memnuniyetine Dikkat Eder	-	1
		Yöre Halkı Turistik Aktiviteleri Destekler	-	1
	Olumsuz Yönde	Halk Turizmden Gelir Elde Ettiğinin Farkında Değil	-	3
		Turizmden Yörede Küçük Bir Kesim Fayda Elde Ediyor	-	2
		Halk ve Turist Arasında Yaşanan Kültür Farklılıkları	-	1
		Yöre Halkı Turizmin Kırılgan Bir Sektör Olduğunun Farkında Değil	-	1
Yerel Halkın Turizmi Destekleme Davranışı Nasıl Arttırılabilir?	Eğitimler Verilmeli	Turizmle İlgili Verilecek Eğitimin Türüne Doğru Karar Verilmeli	-	2
		Rol Modeller ve İyi Uygulama Örnekleri Gösterilmeli	-	2
		Gençlere Turizmi Tanıtıcı Eğitimler Verilmeli	-	1
		Turizmin Tüm Halkalarına Eğitimler Verilmeli	-	1
	Turizm Strateji Planı Belirlenmeli	Öncelikle Yarım Kalan Projeler Tamamlanmalı	-	1
	Turizm Sektörü Yöre Halkı Tarafından İyi Anlaşılmalı	Trendler Takip Edilmeli	-	1
	Bölgenin Doğal Değerleri Ortaya Çıkarılmalı	-	-	2
	Turizm Yörede Tabana Yayılmalı	-	-	2
	Turizm Denetim Mekanizması Etkin Hale Getirilebilir	-	-	4
	Halk ve Turist Temas Noktaları Arttırılmalı	-	-	3
	Turizm Yöneticileri Halk ile Görüşmeli	-	-	3
	Yörede Hayvancılık ve Turizm Arasındaki İlişki Anlatılmalı	-	-	1

miştir. Dolayısıyla tüm hipotezler kabul edilmiştir ve aşağıda Tablo 4 Hipotez Sonuç tablosunda gösterilmektedir.

Nitel Analizlerden Elde Edilen Bulgular

Araştırmanın yedinci araştırma sorusu olan "Yerel halkın sürdürülebilir turizme yönelik tutumu nasıl değerlendirilebilir?", sekizinci araştırma sorusu olan "Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik algısı nasıl değerlendirilebilir?", dokuzuncu araştırma sorusu olan "Yerel halkın turizmi desteklediği (destekleme davranışı sergilediği) düşünülebilir mi?" ve onuncu araştırma sorusu olan "Yerel halkın turizmi destekleme davranışı nasıl arttırılabilir?" sorularının cevaplanabilmesi amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme formları ile sorular Kars ilinde turizm sektörünün içinde olan kurum yöneticileri, otel yöneticilerine ve turizm ile ilgili kişilere yerel halka yönelik düşüncelerini belirlemeye yönelik sorulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilen veriler içerik analizi ile analiz edilmiştir. Verilerin analiz edilebilmesi için MAXQDA V2020 programı kullanılmıştır. Birinci görüşme sorusu; "*Yerel halkın sürdürülebilir turizme yönelik tutumunu nasıl değerlendirirsiniz?",* ikinci görüşme sorusu; "*Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik algısını nasıl değerlendirirsiniz? Turizm Kars'ı ekonomik/ çevresel/ sosyo kültürel anlamda olumlu yönde etkilemektedir. Yerel halkın bu etkileri algılayabildiğini düşünüyor musunuz?",* üçüncü görüşme sorusu; *"Yerel halkın turizmi desteklediğini (destekleme davranışı sergilediğini) düşünüyor musunuz?"* ve dördüncü görüşme sorusu*; "Yerel halkın turizmi destekleme davranışı nasıl arttırılabilir?"* sorularına katılımcıların verdikleri yanıtlar incelendiğinde oluşturulan tema, kategoriler, kodlar, alt kodlar ve frekansları Tablo 5'de yer almaktadır.

TARTIŞMA

Çalışmanın bu kısmında öncelikle alt araştırma sorularına yönelik elde edilen sonuçlar verilmiştir. Ardından hipotez testlerinin sonuçları aktarılmıştır. Demografik değişkenlere yapılan fark testlerinin bulguları sunularak tartışılmıştır.

Birinci araştırma sorusu *"Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik algısı ne düzeydedir?"* sorusuna yönelik yapılan analizler sonucunda yerel halkın turizmin etkilerine yönelik algısının *yüksek düzeyde*, alt boyutları içerisinde de olumlu ekonomik etki ve olumlu sosyo-kültürel etki boyutuna yönelik algısının *çok yüksek düzeyde* olduğuna ulaşılmıştır. Ekici ve Çizel (2014) ve Hançer ve Mancı (2017) çalışmaları ile elde edilen bulgunun desteklendiği gözlenmiştir.

İkinci araştırma sorusu *Yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu ne düzeydedir?* sorusunu çözümlemeye yönelik yapılan analiz sonucunda yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumunun *çok yüksek düzeyde* olduğu görülmüştür. Sürdürülebilir turizm tutumu alt boyutları içerisinde *"Çevresel Sürdürülebilirlik"* boyutunun en yüksek düzeyde *"Toplum Katılımının Maksimize Edilmesi"* boyutunun ise en düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla yöre halkının çevre bilincinin yüksek olduğu ve turizm gelişimi sonucunda yörede meydana gelebilecek çevresel tahribatlara karşı koyabilecek davranış eğilimi içerisinde olabileceği yönünde yorumlanabilir. Alanyazında Biçici (2013) ve Hsu vd. (2019) tarafından yapılan çalışmanın sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Üçüncü araştırma sorusu *Yerel halkın turizm gelişimine verdiği destek ne düzeydedir?* sorusunu cevaplandırmaya yönelik olarak yapılan analiz sonucunda yerel halkın turizm gelişimine verdiği desteğin *çok yüksek düzeyde* olduğuna ulaşılmıştır. Elde edilen sonuç ilgili alan yazında Boley (2013) çalışması ile örtüştüğü görülmektedir. Bununla birlikte alanyazında Köleoğlu (2018) ve Kodaş ve arkadaşları (2021) çalışmaları ile sonuçların uyumlu olduğu gözlenmiştir.

Dördüncü araştırma sorusu *Turizmin etkilerine yönelik algı ile sürdürülebilir turizm tutumu arasında bir ilişki var mıdır?* sorusunu cevaplandırmaya yönelik yapılan analiz sonucunda turizm etkilerine yönelik algı ile sürdürülebilir turizm tutumu ve alt boyutları ile pozitif yönlü ve orta dereceli ilişkisi olduğuna ulaşılmıştır. Elde edilen sonuçların Choi ve Murray (2010) çalışması ile örtüştüğü gözlenmiştir. Ayrıca çalışmanın (Nunkoo ve Ramkissoon 2011; Lee 2013; Hsu vd. 2019; Nababan vd. 2021; Obradovic vd. 2021; Obradovic

ve Stojanovic 2021) çalışmaları ile kısmen örtüştüğü gözlenmiştir. Beşinci araştırma sorusu *Turizmin etkilerine yönelik algı ile turizm gelişimine verilen destek arasında bir ilişki var mıdır?* sorusunu çözümlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda turizmin etkilerine yönelik algının turizm gelişimine verilen destek arasında pozitif yönlü ve orta dereceli ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Ulaşılan bu sonuç (Ko ve Stewart 2002; Varges-Sanchez vd. 2008; Chen ve Chen 2010; Long ve Kayat 2011) çalışmalarında elde ettikleri bulgular ile örtüşmektedir. Altıncı araştırma sorusu *Sürdürülebilir turizm tutumu ile turizm gelişimine verilen destek arasında bir ilişki var mıdır?* sorusunu cevaplandırabilmek amacıyla yapılan analiz sonucunda yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu ile turizm gelişimine verilen destek arasında pozitif yönde ve güçlü dereceli ilişki olduğuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonuç Okuyucu ve Somuncu (2012) ve Boley (2013) tarafından hazırlanan çalışma ile desteklendiği gözlenmiştir. Buna göre elde edilen bulgu yöre halkının turizmden fayda sağladıkça sahip olduğu değerlerin sürdürülebilirliğini sağlamayı hedefleyeceği ve turizm amaçlı kullanımını destekleyeceği şeklinde yorumlanabilir. Dolayısıyla yine bu sonuç da sosyal değişim teorisini destekler niteliktedir.

Araştırmanın yedinci, sekizinci, dokuzuncu ve 10. araştırma soruları elde edilen nitel bulgular ile çözümlenmiştir. Bu kısımda elde edilen nitel bulgular bütünleşik bir anlayışla yer verilmiştir. 11. Araştırma sorusuna yönelik sonuçlar ise model ve hipotez testleri ile birlikte değerlendirilmiştir. Yedinci araştırma sorusu *Yerel halkın sürdürülebilir turizme yönelik tutumu nasıl değerlendirilebilir?* sorusunu çözümlemek amacıyla yapılan içerik analizi sonucunda "Yapıcı ve Olumlu" ve "Zayıf ve Bilinçsiz" olmak üzere iki temel kategori elde edilmiştir. Nitel görüşmeler sırasında katılımcılar yöre halkının çevresel sürdürülebilirliğe yönelik tutumunu zayıf ve bilinçsiz olarak değerlendirmiştir. Bu boyut için nicel ve nitel bulgular birbirini desteklememektedir. Nicel analizler sonucunda yöre halkının bölgede turizm planlamasına yönelik tutum ortalamasının yüksek derecede olduğuna ulaşılmıştır. Buna göre yöre halkının turizmde planlama yapılmasına katılım düzeyinin yüksek seviyede olduğu söylenebilir. Ancak elde edilen nitel bulgularda katılımcılar bölgede turizm planlamasının eksikliğini dile getirmişlerdir. Katılımcılar bölgede turizmin alt sektörlerinde görülen eksiklikler ve turizmin alt sektörlerinde görülen hizmet kalitesinin düşüklüğünü dile getirerek bölgede turizmin planlama yapılmadan ve eksiklikler giderilmeden sürdürüldüğünü belirtmişlerdir. Bu sebeple bu boyutta nicel ve nitel bulguların birbiri ile örtüşmediği gözlenmiştir. Nicel ve nitel analizler sonucunda görülen farklılık bölgenin gelişme aşamasında olan bir destinasyon olmasına dayandırılmaktadır. Bölgede bulunan yöre halkı henüz turizm sebebiyle çevresel tahribatın, plansız gelişmenin ve hizmet kalitesinde yaşanan eksikliklerin sonuçlarına maruz kalmamasından dolayı yöre halkının da bir tutum geliştirmediği şeklinde yorumlanmaktadır. Nicel analizler sonucunda yöre halkının ziyaretçi memnuniyetinin sağlanmasına yönelik tutum ortalamasının çok yüksek seviyede olduğuna ulaşılmıştır. Yapılan görüşmelerde yöre halkı ziyaretçi memnuniyetini önemser görüşü belirtilmiştir. Bu kodun alt kodu olarak da halkın turistlere misafirperver yaklaşım sergilediği dile getirilmiştir. Dolayısıyla elde edilen nicel ve nitel bulguların birbirlerini desteklediği belirlenmiştir. Yöre halkının turizm sayesinde ekonomik fayda elde edeceğinin farkına varması sebebiyle ziyaretçilere misafirperver davranışlar sergilediği düşünülmektedir. Nicel analizler sonucunda yöre halkının toplum merkezli ekonomi boyutuna yönelik tutum ortalamasının çok yüksek seviyede olduğu gözlenmiştir. Yapılan görüşmelerde katılımcılar toplumun tüm kesimlerinin turizmden fayda elde ettiğini ve turizm işletmelerinde yöreden istihdam sağlanmakta olduğunu belirtmişlerdir. Dolayısıyla bu boyutta nicel ve nitel bulguların birbirini desteklediği gözlenmiştir. Elde edilen bulgu Kars özelinde turizmin gelişim gösterirken sürdürülebilirlik hedefleri ekseninde gelişim sergilediği şeklinde yorumlanabilir. Nicel analizler sonucunda yöre halkının toplum katılımının maksimize edilmesi boyutuna yönelik tutum ortalamasının yüksek seviyede olduğuna ulaşılmıştır. Yapılan görüşmelerde katılımcılar yöre halkının farklı turizm çeşitleri ile ilgilenmekte olduğunu belirtmiştir. Elde edilen sonuca göre bölgede al-

ternatif turizm çeşitlerinin yapılabileceğine ulaşılmıştır. Bölgede alternatif turizm çeşitlerinin geliştirilmesi bölgede turizmin 12 aya yayılmasını ve mevsimsellik özelliğinden kurtulmasını sağlayacaktır. Bundan dolayı bölgede turizm sektörüne yatırım yapan yatırımcılara alternatif turizm çeşitlerine yönelmeleri önerilmektedir. Sonuç itibariyle bu boyutta nicel ve nitel bulguların birbirini desteklediği gözlenmiştir. Sekizinci araştırma sorusu *Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik algısı nasıl değerlendirilebilir?* sorusunu cevaplandırabilmek için elde edilen nitel verilere içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizi sonucunda üç kategori elde edilmiştir. Elde edilen kategoriler şu şekildedir; *Turizmin Algılanan Olumlu Etkisi, Turizmin Algılanan Olumsuz Etkisi, Turizmin Etkilerinin Farkında Değil.* Yöre halkının turizmin etkilerinin farkında olmadığını belirten katılımcılar yöre halkının turizm konusunda bilgisinin eksik olduğunu ve turizmin dayandığı dinamikler konusunda fikir sahibi olmadığını vurgulamışlardır. Çalışmanın nicel kısmında katılım düzeyi en yüksek boyut turizmin olumlu ekonomik etkiler boyutudur. Araştırmanın nitel bulgularına bakıldığında katılımcıların en fazla turizmin olumlu ekonomik etki yarattığından bahsettiği gözlenmiştir. Nitel analizler sonucunda "Turizm sayesinde gelirin tabana yayıldığını yani toplumun tüm kesimlerinin turizmden gelir elde ettiği", "Yöre halkının turizm sayesinde ekonomik kazanç elde ettiğini", "Turizmin yörede geniş bir istihdam alanı oluşturduğunu" ve "Turizmin yarattığı olumlu ekonomik etkiler sayesinde yörede turistik işletmeler arasında toplu hareket etme ve birbirini kontrol etme düşüncesinin ortaya çıktığını" belirtmişlerdir. Dolayısıyla nicel yöntem ile elde edilen sonuçlar nitel bulgular ile desteklenerek detaylandırılmıştır. Nicel ölçme aracında yer almayan; gelirin tabana yayıldığını, turistik işletmeler arasında toplu hareket etme ve birbirini kontrol etme düşüncesinin ortaya çıktığı bulgularına ulaşılmıştır. Alan yazında benzer bulgulara rastlanmamıştır. Nitel görüşmeler sırasında katılımcılar turizmin yörede olumsuz ekonomik etkilerinin de olduğunu belirtmiştir. Ancak henüz Kars'ta turizmin yeni yeni şekillenmeye başlamasından dolayı bu etkilere yönelik halk tarafından bir farkındalığın oluşmadığı da eklenmiştir. Bu görüş alanyazında Doxey (Irridex) Modeli ile açıklanmaktadır. Modele göre bir bölgede turizm hareketleri yeni başladığında henüz olumsuz etkileri ile karşılaşmayan halk bu turistik hareketlere yönelik mutluluk duymaktadır. Ancak bölgede turist sayısı taşıma kapasitesinin üstüne çıktığında halk olumsuz etkilerinin farkına varacaktır. Katılımcılar olumsuz ekonomik etkileri bölgede bulunan işletmelerin sadece bazılarının turizmden fayda elde ederek haksız rekabet ortamı yaratmasına, şehirde önceden ucuza alabildikleri bir hizmeti şimdi daha pahalıya alabildiklerini yani turizm sebebiyle şehrin pahalılaşmaya başladığına ve kira, ev, arsa fiyatlarında yaşanan artışa dayandırmaktadırlar. Nitel bulgularda olumlu sosyo-kültürel etkiler koduna ve alt kodlarına ulaşılmıştır. Alt kodlarından turizm sayesinde unutulmaya yüz tutan kültürel değerlerin ortaya çıktığını belirten katılımcılar farklı bir olumlu sosyo kültürel etkiden bahsetmişlerdir. Katılımcılara göre turizm sayesinde yörede aşıklık geleneği, kafkas dans grupları tekrar popüler olmaya başlamıştır. Halkın, yörenin kültürel değerleri hakkında bilgisi arttığı belirtilmiştir. TAE Ölçeğinde aynı ifadeye yer verilmiştir ve nicel bulgulara göre çok yüksek bir katılım sağlamıştır. Dolayısıyla nicel ve nitel analizlerde bulgular birbirlerini desteklemişlerdir. Nitel bulgularda katılımcılar turizmin yerel halk üzerinde olumsuz sosyo-kültürel etkiler yarattığını belirterek turizmin halk üzerinde yarattığı kültürel erozyondan bahsetmiştir. Ancak halkın henüz bu etkilerin farkında olmadığı belirtilmiştir. Bu durum Kars'ın gelişme seviyesinde bir destinasyon olmasına dayandırılabilir. Bununla birlikte turist ve halk temas noktalarının henüz kısıtlı olması da bir diğer sebep olarak düşünülmektedir. Turizmin olumlu çevresel etkilerine yönelik nicel analizlere göre cevapların ortalaması yüksek seviyededir. Nitel bulgulara bakıldığında olumlu çevresel etkiler ile ilgili katılımcılardan biri turizmin sadece olumlu çevresel etkileri olduğunu belirtirken bir katılımcı olumlu çevresel etkilerini belirterek yörede kırsal kesimin turizme dahil edilmesinin gerekliliğinden bahsetmiştir. Böylece nicel ve nitel bulguların birbirlerini desteklediği görülmüştür. Araştırmanın nitel kısmında yöre halkının turizme yönelik olumlu algıları yö-

re halkının turiste gösterdiği misafirperver davranışlara, turizm sayesinde unutulan gastronomi bilgisinin tekrar gündeme gelmesine, turizm sayesinde şehrin gelişmekte olmasına, halkın yöresel ürünlere bağlılığının artmasına bağlanmıştır. Yöre halkının turizme yönelik olumsuz algıları turizmde görülen tekelleşme sebebine dayandırılmıştır. Elde edilen bulgulara alan yazın incelemeleri sırasında rastlanmamıştır. Bu sebeple araştırma sayesinde alan yazına katkıda bulunduğu düşünülmektedir.

Dokuzuncu araştırma sorusu *Yerel halkın turizmi desteklediği (destekleme davranışı sergilediği) düşünülebilir mi*? sorusunu cevaplamaya yönelik içerik analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda "Olumlu Yönde" ve "Olumsuz Yönde" olmak üzere iki kategori elde edilmiştir. Ancak katılımcıların büyük kısmı yöre halkının turizm gelişimini desteklediğini yani olumlu yönde olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmanın nicel kısmında da yerel halkın turizm gelişimini destekleme davranışı ortalamasının yüksek seviyede olduğuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla bu tema için nicel ve nitel bulguların birbirlerini destekledikleri söylenebilmektedir. Onuncu araştırma sorusu *Yerel halkın turizmi destekleme davranışı nasıl arttırılabilir?* sorusunu çözümlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda dokuz kategori elde edilmiştir. Katılımcılar ilk olarak eğitimler verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bu kategoriyi dört koda ayırarak anlatmışlardır. Katılımcılar turizmle ilgili verilecek eğitimin türüne doğru karar verilmesi gerektiğini, yöre halkına rol modeller ve iyi uygulama örneklerinin gösterilmesi gerektiğini, gençlere yönelik turizmi tanıtıcı eğitimler verilmesi gerektiğini, yörede turizmin tüm halkalarına eğitimler verilmesi gerektiğini belirterek yöre halkının turizmi destekleme davranışının arttırılabileceğini belirtmişlerdir. Katılımcılar turizm strateji planı belirlenmeli kategorisinde öncelikle yarım kalan projelerin tamamlanması gerektiğini vurgulamışlardır, turizm sektörü yöre halkı tarafından iyi anlaşılmalı kategorisini katılımcılar trendlerin takip edilmesi gerektiğini belirterek açıklamışlardır. Bölgenin doğal değerleri ortaya çıkarılmalı, turizm yörede tabana yayılmalı, turizm denetim mekanizması etkin hale getirilmeli, halk ve turist temas noktaları arttırılmalı, turizm yöneticileri halk ile görüşmeli, yörede hayvancılık ve turizm arasındaki ilişki anlatılmalı yönünde görüşler belirterek yörede halkın turizmi destekleme davranışının arttırılabileceğini dile getirmişlerdir. Araştırmanın temel sorunsallarından biri olan yerel halkın turizmi destekleme davranışı nasıl arttırılabilir sorusu burada cevaplandırılmıştır. Araştırma henüz gelişmekte olan bir turizm destinasyonunda yapılmıştır. Bu sebeple turizm gelişim sürecinde en önemli turizm paydaşlarından olan yerel halkın desteğine ihtiyacı olacağı düşünülmektedir. Yerel halkın turizme yönelik desteğinin arttırılmasında alanyazına katkıda bulunacağı ve araştırmanın bölgesel ve ulusal düzeyde yapılacak çalışmalar için faydalı olacağı öngörülmektedir. 11. Araştırma sorusu *Araştırmanın amacı özelinde nicel ve nitel analiz yöntemlerinden elde edilen bulgular birbirlerini desteklemekte midir?* sorusuna gelindiğinde araştırmadan elde edilen nicel ve nitel verilerin birbirlerini destekledikleri belirlenmiştir. Dolayısıyla araştırmada amaçlanan turizmin algılanan etkisinin turizm gelişimini destekleme davranışına etkisinde sürdürülebilir turizm tutumunun aracı rolü tespit edilmiştir. Yerel halkın turizm gelişimini destekleme davranışının nasıl arttırılabileceği sorusu çözümlenmiştir. Bahsedilen sorular çözümlenirken nicel veriler sayesinde genellenebilir sonuçlara ulaşıldığı, nitel veriler sayesinde sorunlara derinlemesine çözümler üretilebildiği düşünülmektedir. Bununla birlikte literatürde benzer bir konuyu karma yöntem ile araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu sebeple özellikle nitel kısımdan elde edilen veriler ile literatüre katkı sunulacağı düşünülmektedir.

Araştırma modelinin test edilmesi sonucunda araştırmanın yapısal modeli desteklenmiştir. Araştırmanın 1. hipotezi *Turizme yönelik olumlu algının sürdürülebilir turizm tutumu üzerinde olumlu yönde ve anlamlı düzeyde etkisi vardır*, 2. *hipotezi Sürdürülebilir turizm tutumunun turizm gelişimini destekleme davranışı üzerinde olumlu yönde ve anlamlı düzeyde etkisi vardır*, 3. *hipotezi Turizme yönelik olumlu algının turizm gelişimini destekleme davranışı üzerinde olumlu yönde ve anlamlı düzeyde etkisi vardır.* ve 4. *hipotezi Turizme yönelik olumlu algının turizm gelişimini destekleme davranışı üzerinde etkisinde sürdürülebilir turizm tutumunun aracı rolü*

vardır. Hipotezlerinin tümü desteklenmiştir. Elde edilen bulgular (Çiçek 2017; Köleoğlu 2018; Hsu vd. 2019; Baltacı 2021; Obrodovich ve Stajanovic 2021; Keleş 2021) çalışmalarından elde edilen sonuçlar ile örtüşmektedir.

Katılımcıların yaş değişkeni açısından turizmin algılanan etkisi ve sürdürülebilir turizm tutumu açısından farklılık meydana geldiğine ulaşılmıştır. Bu farklılığa göre turizmin algılanan etkisinde "Y" kuşağı ve "Z" kuşağının görüşleri farklılaşmaktadır. Bu durum iki kuşağın farklı özelliklere sahip olmasına bağlanabilir. Literatür taraması sonucunda bu bulguya benzer bir sonuca rastlanmamıştır.

Katılımcıların dahil oldukları meslek grubuna göre turizmin algılanan etkisinin, sürdürülebilir turizm tutumunun ve turizmi destekleme davranışlarının farklılık arz ettiği sonucuna ulaşılmıştır. "Diğer" meslek grubundan katılımcıların tüm boyutlarda görüşlerinin farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Turizmin Algılanan Etkisi boyutunda "Esnaf" meslek grubundan katılımcıların ortalamalarının "Öğrenci" meslek grubundan katılımcıların ortalamalarına göre yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulgu Boyacıoğlu'nun (2019) çalışması ile örtüşmektedir. "Diğer" meslek grubundan katılımcıların tüm boyutlarda farklılık yaratması çok farklı meslek dallarını kapsıyor olmasına ve turizmden direkt fayda elde etmiyor olmasına dayandırılabilmektedir.

Doğum yeri Kars olan ve olmayan katılımcıların turizmin etkilerine yönelik algılarının, sürdürülebilir turizm tutumlarının ve turizm gelişimini destekleme davranışlarının farklılaştığı gözlenmiştir. Doğum yeri Kars olan katılımcıların Kars'a yönelik geliştirdikleri aidiyet duygusu sonucunda diğer katılımcılara göre daha hassas davrandıkları düşünülmektedir. Katılımcıların Kars'ta ikamet sürelerine göre turizmin etkilerine yönelik algılarının, sürdürülebilir turizm tutumlarının ve turizm gelişimini destekleme davranışlarının farklılaştığı gözlenmiştir. Elde edilen bulgular Boğan ve Dedeoğlu (2018), Bildin (2019) ve Vatan ve Bildin (2020) çalışmaları ile örtüştüğü belirlenmiştir. Katılımcıların temel geçim kaynağının turizm olmasına göre turizmin etkilerine yönelik algılarının, sürdürülebilir turizm tutumlarının ve turizm gelişimini destekleme davranışlarının farklılaştığı gözlenmiştir. Katılımcıların turizmden şahsi olarak ekonomik katkı sağlayanların ve sağlamayanların sürdürülebilir turizm tutumlarının farklılaştığı gözlenmiştir. Ancak temel geçim kaynağı turizm olmayan ve turizmden şahsi ekonomik katkı sağlamayan katılımcıların ortalamalarının yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Literatürde bu bulguları destekleyen çalışmaya rastlanmamıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzde turizm sektörü kitlesel turizmden sürdürülebilir turizme evrilmekte ve alınan kararlar bunu destekler nitelikte alınmaya çalışılmaktadır. Turizm karar vericileri sürdürülebilir turizm hedeflerini göz önünde bulundurmaya çalışırken destinasyonlarda yaşayan yöre halklarının turizme verdiği desteğin önemini fark etmiştir. Dolayısıyla araştırmanın turizm paydaşlarına ve bundan sonra aynı konu üzerinde çalışacak akademisyenlere fikir verici sonuçlar sunduğu düşünülmektedir. Araştırma sonucunda turizm paydaşlarına ve akademisyenlere yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Turizm Paydaşlarına Yönelik Öneriler

- Yerel halkın turizmi destekleme davranışını arttırmak için eğitimler verilmesi önerilmektedir.
- Yerel halka verilecek eğitimlerin içeriğinin hem yöreyi tanıtıcı hem de sürdürülebilir turizmin yapılabilmesi için yörenin sahip olduğu alternatif turizm çeşitlerini anlatan şekilde düzenlenmesi önerilmektedir.
- Yerel halkın alternatif turizm çeşitlerine yönlendirilmesi ve bu konuda STK'lar, Kalkınma Ajansı ve turizm yöneticilerinin ortak hareket etmesi önerilmektedir.
- Yerel halka verilen turizm eğitimlerinin yörenin unutulmaya yüz tutmuş somut ve somut olmayan kültürel mirasını kapsayıcı olması önerilmektedir.
- Yerel halka turizm ile ilgili rol modeller ve uygulama örneklerinin gösterilmesi önerilmektedir.

- Bölgede bir turizm strateji planı belirlenmesi ancak bu plan belirlenirken yöre halkının karar mekanizmasına dahil edilmesi önerilmektedir.
- Turizm işletmelerinde tekelleşmenin önüne geçebilmek için yerel paydaşlar tarafından genç girişimcilerin desteklenmesi önerilmektedir.
- Bölgede bulunan turizm işletmelerinin sunduğu hizmet kalitesini arttırabilmek için denetim mekanizması kurulması önerilmektedir.
- Bölgede rekreasyon alanları arttırılarak yerel halk-turist temas noktalarının arttırılması önerilmektedir. Böylece yerel halkın turizm tutumunun olumlu yönde evrilerek destekleme davranışının artacağı düşünülmektedir.
- Bölgede bulunan turizm otoriteleri tarafından yerel halka burada gelişim gösteren turizm sektörünün hayvancılık sektörü ile ilgisinin anlatılması önerilmektedir.
- Araştırmada yerel halkın turizmin olumlu etkilerini algıladığına ulaşılmıştır. Bu durum bölgenin başlangıç seviyesinde bir destinasyon olmasına ve henüz taşıma kapasitesinin üstüne çıkılmamış olmasına dayandırılmaktadır. Bu sebeple turizm otoritelerinin bölgede taşıma kapasitesinin üstüne çıkılmasını önleyici tedbirler alması önerilmektedir.
- Turizm otoriteleri tarafından turizm işletmelerinin yöreden istihdam sağlanmasını desteklemesi önerilmektedir.
- Turizm yatırımcılarının bölgede alternatif turizm çeşitlerine yönelmeleri önerilmektedir.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Yapılan araştırma kesitsel bir çalışmadır. Bu sebeple konu ile ilgili boylamsal bir çalışmanın yapılması önerilmektedir. Böylece elde edilen sonuçlar kıyaslanabilir.
- Yapılan çalışmada yerel halkın turizmin gelişimini destekleme davranışı üzerinde turizm algısının etkisi ve sürdürülebilir turizm tutumunun aracı rolü araştırılmıştır. Ancak aynı çalışma yerel halkın yer kimliği algısı, yaşam memnuniyeti vb. değişkenler dahil edilerek tekrarlanması önerilmektedir.
- Yapılan araştırmada turizmin algılanan olumlu etkileri araştırılmıştır. Ancak turizmin algılanan olumsuz etkileri de dahil edilerek çalışma tekrarlanabilir.
- Araştırmada zaman ve maliyet kısıtı sebebiyle veriler Kars /merkez ve Sarıkamış ilçesinden toplanmıştır. Kars ilinin farklı bölgelerinden de veriler toplanarak çalışmanın tekrar yapılması önerilmektedir.
- Bu araştırmada yerel halktan ve bölgede bulunan turizm otoritelerinden veriler toplanmıştır. Bu araştırmaya bölgeyi ziyaret etmiş turistler de dahil edilerek tekrarlanması önerilmektedir.
- Bu araştırma karma yöntemin paralel karma deseni kullanılarak yapılmıştır. Farklı bir yöntem veya aynı yöntemin farklı bir deseni kullanılarak araştırma tekrarlanabilir.
- Başlangıç seviyesinde bulunan iki farklı destinasyonun yöre halklarından veri toplanarak kıyaslama yapılması önerilmektedir.
- Yapılan araştırmada aracı değişken kullanılmıştır. Değişken sayısı arttırılarak ve düzenleyici değişken kullanılarak yeni bir çalışma yapılabilir.

DEĞERLENDİRME

Araştırmanın sonucunda turizm paydaşları ve araştırmacılara yönelik önerileri belirtilmiş ancak elde edilen bulgular yönetimsel etki bağlamında ele alınmamıştır. Bu bölümde sonuçlar bu bağlamda değerlendirilmiştir.

Yapılan araştırma turizm destinasyonunda sürdürülebilir turizmin sağlanabilmesi için toplum katılımının sağlanabilmesi ve bu noktada yerel halkın tam merkezde olması gerektiğini göstermektedir. Bununla birlikte bölgede gerçekleştirilen yerel girişimcilik projelerinin sürdürülebilir turizm ve halk katılımı ekseninde değerlendirilmesinin önemi ve yerel ürünlerin tanıtımı yapılırken yöre halkından destek almanın gerekliliği sonucuna ulaşılmıştır.

Bölgede özellikle kadınlar ve gençler için mesleki eğitim programları düzenlenmesinin sürdürülebilir turizmin sağlanması ve bölgede turizmin geliştirilmesi için nasıl bir öneme sahip olduğu, bölgede destinasyon yönetim planı yapılırken ve/

veya koruma altında bulunan bölgeler için planlar geliştirilirken yöre halkının desteğinin gerekliliği konularında bölgenin yönetim erklerine fikir vermektedir. Aynı şekilde bölgede yapılaşma ve turizm faaliyetleri düzenlenirken yöre halkının yaklaşımının önemi de yönetimsel bağlamda değerlendirilmelidir.

KAYNAKÇA

Akis, S., Peristianis, N. ve Warner, J. (1996). Residents' Attitudes to Tourism Development: The Case of Cyprus, *Tourism Management,* 17(7): 481-494.

Alaeddinoğlu F. (2008). Sivas Kentinde Halkın Turiste ve Turizme Bakışı, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(2):1-23.

Altunışık, R. (2022). Sosyal Bilimlerde Ölçek Geliştirme ve Değerlendirme Süreci. İçinde: Altunışık R., Gegez E., Koç E., Sığrı Ü., Yüksel A., Boz H. ve Yıldız E. (Editörler), *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: Yeni Perspektifler* (ss.225-273). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Atsız, O. (2021). Az Gelişmiş Bir Destinasyonda Yerel Halkın Turizme Yönelik Desteği: Yozgat Örneği, *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 32(2): 224-236.

Baltaci, F. (2021). Turizmin Sürdürülebilir Gelişiminde Yerel Halkın Davranışsal Rolü, Çevresel Tutumu ve Verdiği Destek Arasındaki İlişki: Alanya örneği, *Journal of Economy Culture and Society*, 63:213-236.

Baştürk, S., Dönmez, G. ve Dicle, A. N. (2013). Geçerlik ve Güvenirlik. İçinde: Baştürk S. (Editör), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (ss.163-194). Ankara: Vize Yayıncılık.

Biçici, F. (2013). Datça Yerel Halkının Sürdürülebilir Turizm Gelişimine ve Turizm İşletmelerine Yönelik Tutumları, *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi,* 10(1): 19-36.

Bildin, E. (2019). Bozcaada'daki Yerel Halkın Turizmin Etkilerine Karşı Yaklaşımlarının Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma *(Yüksek Lisans Tezi).* İstanbul: İstanbul Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Birleşmiş Milletler Çevre Programı ve Dünya Turizm Örgütü (2005). Making Tourism more Sustainable: A Guide for Policy Makers, *https://wedocs.unep.org/20.500.11822/8741,* Erişim Tarihi: 06.11.2022.

Boğan, E. ve Dedeoğlu, B.B. (2018). Yerel Halkın Turizmin Etkilerine Yönelik Algılamalarına İlişkin Karşılaştırmalı Bir Çalışma: Alanya ve Sapanca Örneği, *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi,* 10(2): 26-41.

Boley, B.B. (2013). Sustainability, Empowerment, and Resident Attitudes toward Tourism: Developing and Testing the Resident Empowerment through Tourism Scale (RETS) *(Doktora Tezi)*. Blacksburg, Virjinya: Faculty of Virginia Polytechnic Institute and State University.

Boley, B.B., McGehee, N.G. ve Hammett, A.L.T. (2017). Importance-performance analysis (IPA) of sustainable tourism initiatives: The resident perspective, *Tourism Management,* 58: 66-77.

Boyacıoğlu, E. (2019). Yerel Halkın Algı ve Tutumlarının İncelenmesi: Edirne'de Yunan ve Bulgar Ziyaretçilerin Etkilerine Yönelik Bir Araştırma, *Social Sciences Research Journal,* 8(2): 111-125.

Brislin, R.W., Lonner, W.J. ve Thorndike R.M. (1973). *Cross Cultural Research Methods, Strategies, Problems, Applications.* New York: John Willey ve Sons Pub.

Büyüköztürk, Ş. (2009). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni, Spss Uygulamaları ve Yorum.* Ankara: Pegem Yayınları.

Byrd, E. T. (2003). An Analysis of Variables That Influence Stakeholder Participation and Support for Sustainable Tourism Development in Rural North Carolina *(Doktora Tezi)*. North Carolina: Graduate Faculty of North Carolina State University.

Chen, C. F. and Chen, P. C. (2010). Resident Attitudes Toward Heritage Tourism Development, Tourism Geographies, 12: 525-545.

Choi, H. S. (2003). Measurement of Sustainable Development Progress for Managing Community Tourism *(Doktora Tezi).* USA: Graduate Studies of Texas A&M University.

Choi, H. C. ve Murray, I. (2010). Resident Attitudes Toward Sustainable Community Tourism, *Journal of Sustainable Tourism,* 18(4): 575-594.

Creswell, J.W. (2014). *Karma Yöntem Araştırmalarına Giriş.* (Çeviri Editörü Sözbilir M.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Çiçek D. (2017). Bir Kalkınma Modeli Olarak Sakin Şehirlerde Yerel Halkın Turizm Desteği: Ege-Marmara Bölgesi Örneği *(Doktora Tezi).* Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Demir, M. (2017). Doğal ve Beşerî Özellikleriyle Kars İlindeki Turizm Faaliyetlerinin Durumu, *Marmara Coğrafya Dergisi,* 35: 134-154.

Doğan, M. ve Sökmen, S. (2021). Turizm Araştırmalarında Sosyal Değişim Teorisi'nin Çeyrek Yüzyılı, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi,* 5(2): 1220-1237.

Ekici, R. ve Çizel, B., (2014). Yerel Halkın Turizm Gelişimi Desteğine İlişkin Tutumlarının Destinasyonların Gelişme Düzeylerine Göre Farklılıkları, *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi,* 11(3): 73-87.

Ercan, İ. ve Kan, İ. (2004). Ölçeklerde Güvenirlik ve Geçerlik, *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi,* 30(3): 211-216.

Farmaki, A. (2015). Regional Network Governance and Sustainable Tourism, *Tourism Geographies,* 17(3):385-407.

George, D., Mallery, M. (2010). *SPSS For Windows Step By Step: A Simple Guide and Reference.* Boston: Pearson.

Giannakaki, M. S. (2005). Using Mixed-Methods to Examine Teachers' Attitudes to Educational Change: The case of the Skills for Life Strategy for Improving Adult Literacy and Numeracy Skills in England, *Educational Research and Evaluation,* 11(4): 323- 348.

Greene, J. C., Caracelli, V. J., ve Graham, W. F. (1989). Toward a Conceptual Framework for Mixed Method Evaluation Designs, *Educational Evaluation and Policy Analysis,* 11(3):255–274.

Güneş, N., (2014). Yerel Halkın Turizm Algısı ve Turizme Katılımı: Antalya Konyaaltı ve Kepez İlçesi Örneği *(Yüksek Lisans Tezi).* Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güneş, E. ve Alagöz, G. (2018). Yerel Halkın Turizm Algısı: Erzincan'da Bir Araştırma, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 15: 409-442.

Gürbüz, S. ve Bayık, M. E. (2018). Aracılık Modellerinin Analizinde Modern Yaklaşım: Baron ve Kenny Yöntemi Artık Terk edilmeli mi?. Akçakanat, T., Uzunbacak, H.H., Özdemir S. ve Karadeniz G. (Editörler). *6. Örgütsel Davranış Kongresi Bildiriler*, 2-3 Kasım 2018, (ss. 30-45). Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.

Göçmen, G. Z. (2021). Turist Deneyimi Yaratmada Mobil Artırılmış Gerçeklik (Ar) Uygulamasının Rolü: Efes Örenyeri Uygulaması *(Doktora Tezi).* İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Hançer, Ş. ve Mancı, A. R., (2017). Yerel Halkın Turizme Bakış Açısının Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Diyarbakır Örneği, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 5(4):70-91.

Homans, G. C. (1961). *Social behavior: Its elementary forms.* Harcourt: Brace.

Hsu, C., Chen, M. ve Yang, S. (2019). Residents' Attitudes toward Support for Island Sustainable Tourism, *Sustainability*, 11(5001): 1-16.

Kalkınma Bakanlığı (2018). *On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) Turizm Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Ankara.

Karasar, N. (2015). B*ilimsel Araştırma Yöntemi.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kars Valiliği Resmi İnternet Sitesi (2022). İlçelerimiz, *www.kars.gov.tr*, Erişim tarihi: 04.10.2022.

Kayserili, A. (2020). Kars Sarıkamış Cıbıltepe Kayak Merkezi. Sağlık E. ve Tuna M. (Editörler). *Türkiye'nin Kış Turizm Merkezleri ve Potansiyeli* (ss. 326-336). Konya: Eğitim Yayınevi.

Keleş, H. (2021). Turizmin Yerel Halkın Yaşam Kalitesi, Memnuniyeti ve Turizme Desteği Üzerindeki Etkileri: Manavgat Örneği *(Doktora Tezi).* Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ko, D.W. ve Stewart, W.P. (2002). A Structural Equation Model of Residents' Attitudes for Tourism Development, *Tourism Management*, 23: 521–530.

Koç Başaran, Y. (2017). Sosyal Bilimlerde Örnekleme Kuramı, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(47): 480-495.

Kodaş, D., Öztürk, E. ve Deniz, S. (2021). Turizmin Etkilerine Yönelik Yerel Halkın Algıları, Turizm Gelişim Desteği ve Yaşam Tatmini İlişkisi: Mardin Odaklı Bir Araştırma, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(4): 2613-2629.

Korkusuz, T. (2019). Kars İlindeki Turizm Varlıklarının Küreselleşmenin Etkisi ile İncelenmesi ve Cbs Analizi *(Doktora Tezi).* Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Korucuk, M. (2021). Ters-Yüz Edilmiş Öğrenme Uygulamalarının Üniversite Öğrencilerinin Yaratıcı Düşünme Eğilimlerine, İletişim Becerilerine, Güdülenmelerine ve Akademik Başarılarına Etkisi *(Doktora Tezi).* Erzurum: Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Köleoğlu, N. (2018). Turizmin Etkilerine Karşı Yerel Halkın Algılarının Değerlendirilmesi: Gelibolu Tarihi Alan Bölgesinde Bir Araştırma, *Selçuk İletişim*, 11(2): 214-231.

Kuhn, L. (2007). Sustainable Tourism as Emergent Discourse, *World Futures*, 63 (3-4): 286-297.

Kuvan, Y. ve Akan, P. (2005). Residents' Attitudes toward General and Forest-related Impacts of Tourism: The Case of Belek, Antalya, *Tourism Management*, 26: 691-706.

Lee, T. H. (2013). Influence Analysis Of Community Resident Support For Sustainable Tourism Development, *Tourism Management*, 34:37–46.

Long, P. H. ve Kayat, K. (2011). Residents' Perceptions of Tourism Impact and Their Support for Tourism Development: The Case Study of Cuc Phuong National Park, Ninh Binh Province, Vietnam, *European Journal of Tourism Research*, 4 (2): 123-146.

McGehee, N. G. ve Andereck, K. L. (2004). Factors Predicting Rural Residents' Support of Tourism, *Journal of Travel Research*, 43(2): 131-140.

Nababan, E., Manalu, S.A., Siboro, B.A.H., Manik, Y. (2021). Analysis of Stakeholder Attitudes toward Sustainable Tourism Development of Lake Toba Area, *International Journal of Tourism and Hospitality in Asia Pacific*, 4(3): 1-18.

Nunkoo, R ve Ramkissoon, H. (2011). Developing A Community Support Model for Tourism, *Annals of Tourism Research*, 38(3): 964-988.

Obradović, S. ve Stojanović V. (2021). Measuring Residents' Attitude toward Sustainable Tourism Development: A Case Study of the Gradac River Gorge, Valjevo (Sırbistan), *Tourism Recreation Research*, 47(5-6): 499-511.

Obradovic, S., Stojanovic, V., Kovacic, S., Jovanovic, T., Pantelic, M. ve Vurjicic, M. (2021). Assessment of Residents' Attitudes toward Sustainable Tourism Development - A Case Study of Ba˘cko Podunavlje Biosphere Reserve, Serbia, *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 35: 1-12.

Okuyucu, A. ve Somuncu, M. (2012). Kültürel Mirasın Korunması ve Turizm Amaçlı Kullanılmasında Yerel Halkın Algı ve Tutumlarının Belirlenmesi: Osmaneli İlçe Merkezi Örneği, *Ankara Üniversitesi Çevrebilimleri Dergisi*, 4(1):37-51.

Özdamar, K. (2017). *Ölçek ve Test Geliştirme Yapısal Eşitlik Modellemesi IBM SPSS, IBM SPSS AMOS ve MINTAB Uygulamalı*. Eskişehir: Nisan Kitabevi.

Öztürk, A. B., Özer, O. ve Çalışkan, U. (2015). The Relationship Between Local Residents' Perceptions of Tourism and Their Happiness: A Case of Kuşadası, Turkey, *Tourism Review*, 70(3): 232-242.

Poudel, S., Nyoupone, G.P. ve Budruk, M., (2016). Stakeholders' Perspectives of Sustainable Tourism Development: A New Approach to Measuring Outcomes, *Journal of Travel Research*, 55(4): 465-480.

Sırakaya-Türk, E., Ekinci, Y. ve Giray Kaya, A. (2013). An Examination of the Validity of SUS-TAS in Cross-Cultures, *Journal of Travel Research*, 46: 414-421.

Silverman, D. (2018). *Nitel Verileri Yorumlama.* 5. Baskıdan Çeviri. (Çeviri Editörü Dinç E.) Ankara: Pegem Yayınevi.

Sharpley, R. (2014). Host Perceptions of Tourism: A Review of the Research, *Tourism Management*, 42: 37-49.

Şener, S., Bahçeci, V., Doğru, H., Sel, Z.G., Ertaş, M., Songür, S. ve Tütüncü, Ö. (2017). Turizm Alanındaki Nitel Araştırmaların Güvenirlik ve Geçerlik Ölçütleri Kapsamında Değerlendirilmesi, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 28(1) :7- 26.

Taherdoost, H. (2016). Validity and Reliability of the Research Instrument; How to Test the Validation of a Questionnaire/Survey in a Research, *International Journal of Academic Research in Management*, 5(3): 28-36.

Teddlie, C. ve Tashakkori, A. (2015). *Karma Yöntem Araştırmalarının Temelleri.* (Çeviri Editörleri Dede, Y. ve Demir, S. B.). Ankara: Anı Yayıncılık.

Ural, A.ve Kılıç, İ. (2013). *Bilimsel Araştırma Süreci ve Spss ile Veri Analizi.* Ankara: Detay Yayıncılık.

Vatan, A. ve Bildin, E., (2020). A Research Evaluating the Attitudes of Local People towards the Effects of Tourism in Bozcaada, *Journal of Economy Culture and Society*, 62: 285-305.

Vargas-Sanchez, A., Plaza-Mejia, M. A. ve Porras-Bueno, N. (2008). Understanding Residents' Attitudes toward the Development of Industrial Tourism in a Former Mining Community, *Journal of Travel Research*, 47 (3): 373-387.

Wan, Y. K. P. ve Li, X. (2011). Sustainability of Tourism Development in Macao, China, *International Journal of Tourism Research*, 15: 52–65.

Wooldridge, M. (2003). Reasoning about rational agents. USA: MIT Press.

Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Detay Yayıncılık.

Yeşilyurt, H. ve Koçak, N. (2018). Yerel Halkın Turizm Gelişimine Yönelik Desteğini İnceleyen Makalelerin Bibliyometrik İncelemesi, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Iwact'18 Özel Sayısı*: 191-206.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yusuf., M. (2020). How Far Can Tourism Go? Residents' Attitudes toward Tourism Development in Yogyakarta City, Indonesia, *Indonesian Journal of Geography*, 52(2): 208-218.

Nezefet Havva KADİROĞLU

Başkent Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü'nden mezun oldu (2014). Yüksek lisans derecesini Kafkas Üniversitesi'nden İşletme dalından (2017), doktora derecesini de Kafkas Üniversitesi'nden İşletme dalından aldı (2023). Tarihi Kimliğiyle Kars Kenti Projesi'nde (Avrupa Birliği Projesi) proje koordinatörü olarak çalıştı. Temel çalışma alanları, sürdürülebilir turizm ve sosyal medya pazarlamasıdır.

Alpaslan YÜCE

Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü'nden mezun oldu (1998). Yüksek lisans derecesini Kafkas Üniversitesi'nden İşletme dalından (2005), doktora derecesini de Atatürk Üniversitesi'nden İşletme dalından aldı (2010). Kafkas Üniversitesi Kars Meslek Yüksekokulu, İktisadi ve İdari Programlarda Öğretim Görevlisi olarak çalışmaya başladı (2001). Doçentlik unvanını Pazarlama alanında aldı (2015). Profesörlüğe Kafkas Üniversitesi'nde yükseltildi (2020). Halen Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde görev yapmaktadır. Temel çalışma alanları, ürün ve marka yönetimi, pazarlama iletişimi ve tüketici davranışlarıdır.